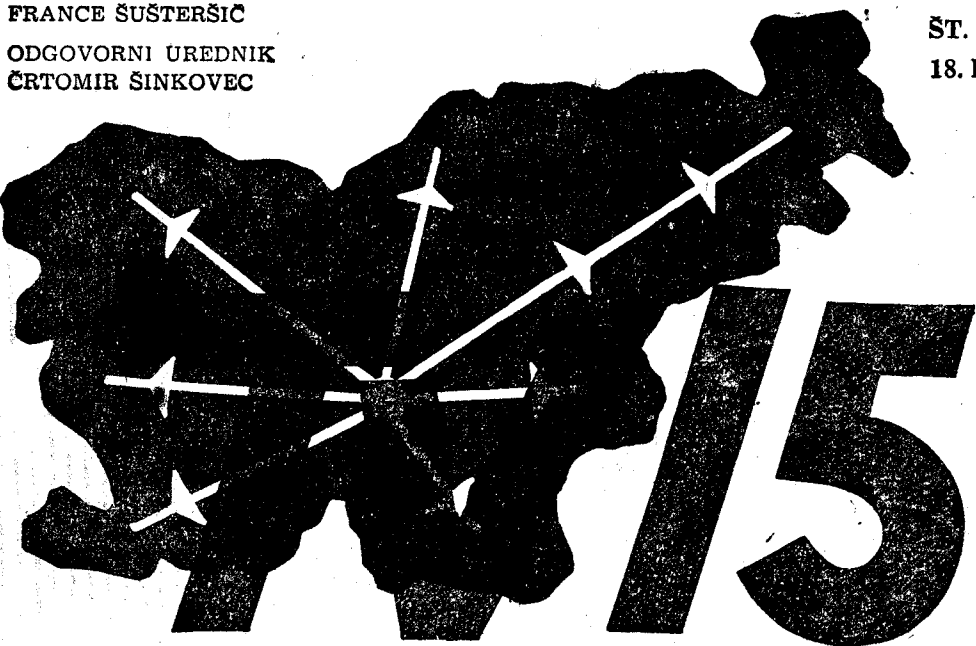

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Lal Bahadur Šastri

Prejšnji teden je iznenadila svet novica, da je umrl indijski voditelj, naslednik Gandhija in Nehruja, Lal Bahadur Šastri. Smrt ga je zatekla na tujih tleh, v Taškentu, po uspešno končanem sestanku s pakistanskim premierom Ajubom Kanom. Vsa Indija se je zavila v žalost, z njo sočustvujejo milijoni in milijoni ljudi širom po svetu.

Umrl je mož, ki je zrasel iz revne, preproste družine blizu Benaresa in se v duhu idej Mahatme Gandhija povzpeli do politika ter do voditelja indijskega ljudstva. Majhen po postavi, a velik po duhu je nadaljeval pot svojih dveh prednikov in si s svojimi humanimi in političnimi kvaliteta pridobil velik ugled v svetu.

Ob smrti velikega pokojnika je predsednik SFRJ Josip Broz-Tito poslal predsedniku republike Radakrišanu brzojavko, ki pravi med drugim: »Nenadna smrt gospoda Lala Bahadurja Šastrija, predsednika indijske vlade, je globoko presunila ne samo mene, temveč vse naše ljudstvo. S premierom Šastrijem sta indijsko ljudstvo in napredni svet izgubila iskrenega borca za mir, jugoslovansko ljudstvo pa tudi velikega prijatelja.«

V posebni izjavi za jugoslovanski tisk, radio in televizijo pa je predsednik Tito med drugim dejal: »Globoko me je pretresla novica o nenadni smrti predsednika indijske vlade gospoda Lala Bahadurja Šastrija, ki ga je doletela po uspešno opravljeni mirovni misli. Njegovo zadnje dejanje, sporazum v Taškentu, simbolično izraža njegove plemenite življenjske ideale in neutrudno zavzemanje za stvar indijskega ljudstva, za uresničitev koeksistence in miru na svetu.«

Ob Šastrijevi smrti žaluje ves napredni svet, ki veruje v veliko poslanstvo koeksistence.

• Mnogo grmenja — malo dežja

V leskovskem okraju je bilo lani petdeset sestankov, posvečenih nepismenosti. Povprečno torej en sestanek na teden, in sicer na raznih ravneh — od delovnih organizacij do okrajnih organizacij in forumov. Praktični rezultati pa na človeka ne napravijo tako globokega vtisa. V tem času se je naučilo brati in pisati samo 15 občanov.

Komunist — 7. I. 1966

• Na papirju svet sloni

Ze dolgo govorilo in vsi pričakujejo, da se bo poenostavilo uradovanje in v zdravstveni službi. To bi bilo v korist bolnikov. Zdravstveno službo imamo menda zaradi bolnikov. Toda, kakor vse kaže, sedanjí rod tega še ne bo dočkal.

Uradni list SFRJ, št. 50, z dne 18. novembra 1965 je objavil v posebnem dodatku kar na 84 straneh 17 obrazcev, obveznih za zdravniško dokumentacijo, 22 za razne dnevne in najrazličnejše vpise (evidenco) in 30 za prav takšna poročila...

Kmečki glas — 6. I. 1966

Besede in dejanja

• Ni jim do tega, da bi končali šolanje

Na nedavni občinski konferenci SZDL v Hrastniku so obširno razpravljali o šolstvu in izobraževanju predvsem zaradi dveh razlogov. Prvič: v hrastniški občini med 1700 zaposlenimi delavci kar 1400 ni končalo osemletke. Drugič: polovica učencev na osemletkah »ohesi šolanje na kili«, preden dobi spritevalo o končani osemletki.

Delo — 10. I. 1966

• Tudi rekord

Se do večerj smo se ponašali z rekordnim številom 170 tisoč študentov, kar nas v razmerju s skupnim številom prebivalstva postavlja v vrh svetovnega vrstnega reda — na četrto mesto na svetu. Toda že 10. januarja bo to število služilo za izhodiščno točko zaskrbljenosti plemena CK Zveze mladine Jugoslavije in centralnega odbora Zveze študentov Jugoslavije. Ta podatek o 170 tisoč jugoslovanskih študentih, ki obiskujejo 263 visokih in višjih šol, ima namreč tudi svojo drugo, namreč: med celotno populacijo študentov sploh ne konča študija, a pri drugi polovici se povprečen študij raztegne na nad šest let.

Borba — 8. I. 1966

• To ni gonja

Relekcije seveda ne polnujejo mo kot gonja zoper strokovne ljudi. To bi bilo primitivno, gospodarsko skrajno škodljivo in krivično do teh kadrov. Gre pa za to, da v prihodnje bolj uveljavimo normalno, strokovno selekcijo. Posamezniki, ki so se doslej predajali samozadovoljstvu in prepričanju, da so se »dosmrtno« oženili s svojim položajem, kljub svoji pomanjkljivosti znanju in prizadevanju, bodo pač morali poiskati druga, njihovem sposobnostim ustrezna delovna mesta.

Delo, 11. I. 1966

• Narobe svet

Mnogo stanovanj na Reki propada, a sredstva, zagotovljena za popravilo le-teh, ležijo neizkoriščena v banki. V družbeni lasti je 21.000 stanovanj; 9.000 v dobrem stanju in 12.000 stanovanj, ki razpadajo. Kljub temu pa so od 22 milijonov dinarjev (kolikor je bilo v letu 1964 zagotovljenih v skladu za stanovanjsko gradnjo za popravila poslopij) porabili samo 168 milijonov.

Borba — 10. I. 1966

• Zboljšati kvalifikacijsko strukturo in podražiti delovno silo

»O negativnih posledicah odhajanja strokovnjakov in kvalificiranih delavcev, ki imajo zaposlitev, ni treba izgubljati veliko besed, posebno danes, v zagonu reforme.« Je poudaril Vlahovič. »Brez strokovnega kadra si ni mogoče zamisliti modernizacije in povečanja proizvodnosti dela v gospodarstvu. Eden izmed smotrov reforme je zboljšati kvalifikacijsko strukturo zaposlenih in podražiti delovno silo.«

Delo — 7. I. 1966

LEPI USPEHI FESTIVALA »KURIRČEK«

Predsedstvo zveznega odbora ZZZ NOV Jugoslavije je na svoji seji 11. januarja sklepalo o predlogih za spremembe in dopolnitve zakona o pokojninskem varovanju. Gre namreč za predloge za izboljšanje položaja upokojenih borcev. O teh predlogih so člani predsedstva razpravljali zelo živahno in temeljito ter jih sklenili natančno izoblikovane predložiti Zveznemu izvršnemu svetu.

V nadaljevanju seje so razpravljali o poročilu delegacije zveznega odbora, ki se je kot opazovalec v decembru lani udeležila V. kongresa Mednarodne federacije udeležencev odporiških gibanj (FIR). Ob tej priložnosti je predsedstvo obravnavalo sodelovanje med Zvezo združenj borcev NOV Jugoslavije in FIR ter z zadovoljstvom ugotovilo, da je bilo sodelovanje v boju za mir in za stike med borci ter v preprečevanju revanšizma, militarističnih teženj in oživljanja nacizma v ZR Nemčiji.

Predsedstvo je tudi ugotovilo, da so stališča FIR in ZZZ NOVJ podobna in v bistvu enaka glede temeljnih problemov v mednarodnih odnosih in vloge ter nalog organizacij borcev v prid miru in koeksistence kot tudi na področju reševanja gospodarskih in socialnih problemov bivših borcev, udeležencev odporiških gibanj in žrtev nacizma.

»KURIRČEK« FESTIVAL

Na dnevnem redu seje je bilo tudi poročilo o »Kurirčkovem festivalu«.

»Kurirček« festival je bil ob 20-letnici ljudske vstaje ustanovila ZZZ NOV Slovenije, izhaja v 40 tisoč izvodih in priobčuje v glavnem pripevke iz NOB, namenjene mladini. Istim smotrom služi tudi »Kurirčkova knjižnica«, ki je dosedaj izdala že 18 knjig s povprečno naklado 15 tisoč izvodov. Sodelavci »Kurirčka« so ustanovili tudi »Kurirčkovo pošto«. V torbi malega kurirja prenašajo otroci vsako leto pozdrave Titu, pa tudi najboljše spise, ki so jih izbrali na šolskih tekmovanjih.

Vse to je dovedlo tudi do nastopanja sodelavcev »Kurirčka« po šolah in končno do »Kurirčkovega festivala« ob dnevu JLA v Mariboru. Prvi festival je bil leta 1962. Takrat so mladinski pesniki in pisatelji brali svoja knjižna dela z vsebino iz NOB, a borci in oficirji so pripovedovali šolski mladini spomine na NOB.

Za prihodnje leto je bil ustanovljen iniciativni odbor, ki je predlagal, da bi ob dnevu

JLA mladinski pesniki in pisatelji brali svoja dela po šolah. Odbor je razpisal tudi knjižni

ob tej priliki razpisan, je prišlo že 253 del, od tega 23 povesti in romanov, 8 dram in štiri dokumentarna dela.

Ob posvetovanju na tretjem festivalu je predsednik ZZZ NOV iz Sarajeva izrazil željo, naj bi se dejavnost tega festivala razširila tudi na Sarajevo. Podobno željo so izrazili tudi književniki in založniki iz Makedonije, pa tudi družbeni in

mladine in ki želijo, da bi naša mladina posnemala vzore naših borcev in revolucionarjev.

O problemih »Kurirčkovega festivala« je leta 1965 razpravljalo tudi predsedstvo ZZZ NOV Slovenije in sklenilo podpirati ta festival. V pogovorih ob tretjem festivalu, ki so se jih udeležili tudi podpredsednik zveznega odbora ZZZ NOV Jugoslavije Franc Leskošek-Luka,

ob tej priliki razpisan, je prišlo že 253 del, od tega 23 povesti in romanov, 8 dram in štiri dokumentarna dela.

Ob posvetovanju na tretjem festivalu je predsednik ZZZ NOV iz Sarajeva izrazil željo, naj bi se dejavnost tega festivala razširila tudi na Sarajevo. Podobno željo so izrazili tudi književniki in založniki iz Makedonije, pa tudi družbeni in

Lani za dan republike — SFRJ so v Varšavi odlikovali skupino poljskih državljanov, ki so bili med zadnjo svetovno vojno pri nas in so se udeležili NOB. Med odlikovanimi je tudi tovariš Boleslav Goscinski-Boris iz Bydgosza. Med vojno je bil borec jurišnega bataljona 18. divizije; hudo ranjenega so ga evakuirali v Italijo, kjer so mu amputirali nogo. Dobil je red bratstva in enotnosti s srebrnim vencom in red zasluge za narod s srebrno zvezdo. — Na sliki: Boleslav Goscinski prejema odlikovanja iz rok ambasadorja SFRJ na Poljskem Ljuba Babića. Navzoča sta tudi poljski premier Cyrankiewicz in načelnik generalnega štaba poljske vojske divizijski general Jozef Urbanowicz. — O odlikovancih je obširno pisal ves poljski tisk, prav tako o podelitvi odlikovanj.

natečaj, na katerega so prejeli 170 del, od katerih jih je bilo 10 nagrajenih. Po šolah je pripovedovalo svoje spomine okoli 90 borcev, oficirjev in književnikov, a poslušalo jih je kakih 40 tisoč otrok. Drugi festival je svojo dejavnost razširil tudi na nastope zunaj nekdanjega mariborskega okraja in celo na Sežano, Gorico in Tolmin.

Tretji festival je bil 1965. leta. Na knjižni natečaj, ki je bil

politični delavci iz okraja Krajevno, na katerega so prejeli 170 del, od katerih jih je bilo 10 nagrajenih.

Ce bi povežali dosedanje uspehe »Kurirčkovega festivala«, bi morali ugotoviti, da je postal kulturno-politična manifestacija, ki združuje prizadevanja jugoslovanskih mladinskih pisateljev in pesnikov, družbeno-političnih delavcev, borcev NOV in aktivnih oficirjev JLA, predstavnikov tiska in založniških podjetij, kakor tudi vseh tistih, ki se ukvarjajo z vzgojo

sekretar zveznega odbora Mato Horvatič, predstavnik politične uprave JLA generalmajor Veljko Miladinović, predsednik festivalskega odbora književnikov Ivan Potrč, predstavnik SK ZMJ itd., so ugotovili, da je festival koristna in potrebna družbeno-politična manifestacija, ki jo je treba razširiti na vso Jugoslavijo.

To ugotovitev je v celoti potrdilo tudi predsedstvo ZZZ NOVJ na svoji seji.

Občanovi zapiski

O papirnati vojni je bilo zadnje čase toliko govora, da o tem že vrabci na srečni dvakotki. Poudarjano je bilo in je še, da je treba našo administracijo poenostaviti, da jo je treba približati kar v največji meri občanu, da je treba skrajno občanu omogočiti, da bi brez prevelikega in odvračalnega letanja od urada do urada, brez nepotrebnega pritiskanja na kljuko opravil tisto, kar mora opraviti v posameznih uradih.

Občani so to pobudo nadvse z zadovoljstvom sprejeli in bili so prepričani, da se bo to tudi začelo izvajati. Toda — razen nekaj sila skromnih poskusov in nekaj sila redkih primerov, ko so se, denimo, na občanih domeni, da bodo postopke pri izstavljanju raznih potrdil in podobnega kar se da poenostavili, ni bilo doslej opaziti kakšnih o-membnejših premikov v tej smeri.

Strinjamo se, da to ni preprosta reč. Predvsem ne zaradi tega, ker so se bili (in so še) posamezni uslužbeni navadili delati tako, da brez množice prošelj, potrdil, obrazcev, skratka — kápoj papirja ni moč nemoteno in redno poslovati. Torej — poglaviti vzrok tlei najbrž v navadah, dosedanjih delovnih merilih pri tem delu, medtem ko je brez dvoma tudi naša zakonodaja — od občinske navzgor — tako zamotana, tako podrobna in pikolovska, dostikrat pa nepotrebna, da je kot našlaš voda na milni razmnoževanju pisalnih miž in črnih narokavnikov.

V Ljubljani imamo dovolj zgovoren primer združevanja posameznih služb na področju notranjih zadev. Vse občine so namreč združile svoje službe v eno, kjer lahko občan opravi vse zadeve v enem prostoru pri različnih okencih. Ta služba posluje nepretrgoma ves dan in

tako je prebivalcem slovenskega glavnega mesta omogočeno, da hitro (predvsem na izven delovnega časa) opravijo tisto, kar imajo za opraviti. Ni treba več tekati od urada do urada, od sobe do sobe, čakati v nepreglednih vrstah in podobno.

Ni dvoma, da je takih notranjih rezerv na področju uprave še in še! Kajti ena lastovka še ne prinese pomladi...

Znana je, da se je zvezna državna uprava, čeprav je vrsta pristojnosti pripadla občinam in drugim nižjim politično-teritorialnim enotam, zmanjšala v zadnjem času — kakem letu dni — le za — če verjamete ali ne — devet uslužbencev!

Kolega, ki je blagajnik v nekem večjem podjetju, mi je pravil, da mora nalog za izplačilo tudi najmanjšega zneska napisati v petih izvodih, da je treba vrsto podpisov, nošenja iz ene pisarne v drugo in podobno. To je potrebno, ker je tudi knjigovodstvo tako organizirano in tako posluje po veljavnih predpisih. Ko sem ga vprašal, ali meni, da bi se dalo v tem oziru kaj poenostaviti, mi je odvrnil prireditelj. Rekel je, da bi popolnoma zadostovalo pisanje teh nalogov v dveh izvodih. Tako pa zdaj vse kaže, kot da se hote gremo — ti meni, jaz tebi! Potem pa je še pristavil: »Kam bi pa potem s petimi oziroma desetimi uslužbenci, ki zdaj delajo to?«

Bančno poslovanje je seveda poglavje zase. Nisem strokovnjak, toda kot »potrošnik« različnih bančnih uslug lahko hitro ugotovim, da je papirja odločno preveč. Zakaj toliko kopij? Zakaj toliko potrdil najrazličnejših mest, ko bi vendar zadostovalo eno samo. Ali sami sebi mar ne verjamemo? Ne zaupamo?

Vse te misli se človeku porajajo ob »trčenju« z našo administracijo. V nekaterih občinah so se že lotili združevanja posameznih služb, referatov in podobnega. Tudi do zmanjševanja števila uslužbencev je že prišlo ponekod. Toda — problem tlei tudi še nekeje druge: v strokovnosti uslužbencev uprave. S kvalifikacijsko strukturo gotovo ne moremo biti zadovoljni. Se zdalec ne! Se vse premalo imamo uslužbencev z ustrezno šolsko izobrazbo, z ustreznimi razgledanostjo in ne nazadnje — z ustreznim političnim poslušom. Če bi to lahko izboljšali (nagradevanje je tu pomemben činitelj) bi postala tudi marsikaka kritika na rovas prevelike in nesposobne uprave — bumerang!

IZTOK AUSEC

Konferenca v Taškentu je končana. Pakistanski predsednik Ajub Kan in indijski premier Lal Bahadur Šastri sta podpisala skupno deklaracijo, v kateri je zapisano, da bosta Indija in Pakistan reševala medsebojne probleme na miroljubnem način. Žal pa deklaracija ne omenja kašmirskega problema. Zasluge za uspešen sestanek, ki je dokončno odstranil jabolko spora med Indijo in Pakistanom, pripisujejo v veliki meri tudi sovjetskemu premieru Kosiginu. Le nekaj ur po podpisu deklaracije pa je v svet odjeknila boleča novica: umrl je Lal Bahadur Šastri, zadet od srčne kapi. Indija žaluje za človekom velikanskih humanih in političnih kvalitete, obenem pa stoji pred svojim najbolj perečim političnim problemom — izvolitvi novega premiera. Kongresni voditelji menijo, da je treba novega indijskega voditelja izvoliti soglasno. Neuradno so imena kandidatov že znana: predsednik kongresa Kamaradž, Indira Gandhi, Moraradž Desai, Gulzarilal Nanda. Volilnih rezultatov pred zaključkom redakcije še nismo prejeli.

Ta hip je v Vietnamu tveganje doseglo skrajno mejo, je poudaril predsednik Johnson v svoji običajni vsakoletni poslanici ameriškemu narodu, ki jo je prebral na skupni seji obeh domov ameriškega kongresa. Povedal je še, da se bo kot predsednik ravnal po petih načelih zunanje politike; ta načela so: načelo moči, nadzora nad modernim rušilnim orožjem, podpore institucijam, ki izražajo potrebe modernega sveta, politike, katere namen je izboljšati življenje človeka in politike nacionalne neodvisnosti. Tako so torej ameriška načela, s katerimi opravičujejo ZDA svoje strahote v Vietnamu. Ameriška letala še tri tedne ne bombardirajo vietnamskega ozemlja, vendar »očistevalne akcije« ameriških vojakov presegajo po grozovitosti vse dosedanje. Narodnoosvobodilna fronta je predlagala štiridnevno premirje za vietnamsko novo leto. Sile ZDA se s tem predlogom strinjajo. Premirje naj bi se začelo opolnoči od 20. na 21. januar.

Dogodki tedna

Iz Hanoja je odpotovala sovjetska delegacija pod vodstvom člana prezidija in sekretarja CK KP SZ Aleksandra Selepina. Premier vlade DR Vietnam je ob slovesu sovjetske delegacije dejal, da je ob podpori SZ in vseh socialističnih držav vse vietnamsko ljudstvo pripravljeno udariti po ameriških imperialistih. Selepin pa je izrekel priznanje pogurnu vietnamskega ljudstva v boju proti barbarski agresiji ameriškega imperializma. Aleksander Selepin se je na povratku v Moskvo za dan ustavil v Pekingu. Tam je dejal, da je zelo zadovoljen z misijo sovjetske delegacije; Kitajci pa so ga sprejeli zelo hladno in v svojem tisku pisali o »mračnih sovjetsko-ameriških načrtih«. Peking zahteva, da Američani najprej priznajo svoj poraz in se šele nato začnejo pogajati.

Odnosi med Sirijo in ZAR se utegnejo kmalu izboljšati. Le-ti so se bili skalili leta 1961, ko se je Sirija odcepila od ZAR. Predsednik ZAR Naser je sprejel sirskega državnega ministra za zunanje zadeve Baširja Kotbo, pa tudi kampanje medsebojnega obtoževanja v tisku so utihnile. Sirija in ZAR sta tudi začeli izmenjavati delegacije predavateljev in študentov.

Povečano sodelovanje med Jugoslavijo in Belgijo, predvsem na gospodarskem področju, si lahko obetamo od jugoslovansko-belgijskih pogovorov, ki so se pred dnevi končali v Bruslju. V belgijskem glavnem mestu so govorili o možnostih za razširitev trgovinske menjave in vseh drugih plateg gospodarskega sodelovanja, o sporazumu o delovni sili ter o ukinitvi vizumov.

De Gaulle bo obiskal Sovjetsko zvezo letos; o datumu in programu njegovega obiska pa se bosta vladi dogovorili pozneje. Tako je povedal sovjetski veleposlanik v Parizu Valerijan Zorin, ki se je s francoskim predsednikom pogovarjal o nadaljnjem razvoju francosko-sovjetskih odnosov in o problemih evropske varnosti.

Nova, tretja vlada Georgesa Pompidouja se je zbrala na svoji prvi seji. V novo francosko vlado je prišlo več novih ljudi, več ministrov pa je spremenilo resore. Nastop novega ministra za gospodarstvo in finance Michela Debréja pomeni po mnenju komentatorjev eno izmed najvažnejših sprememb. Napovedujejo, da je vlada sklenila posvetiti največjo pozornost gospodarskim in socialnim problemom. Na prvi seji, kateri je predsedoval de Gaulle, je nova vlada posvetila največ pozornosti vprašanjem mednarodne politike in odnosom Francije do drugih evropskih držav.

Bundeswehr gradi svoja oporišča na Portugalskem. Bonski politiki so že pred petimi leti sklenili s Salazarjem pogodbo o vojaškem sodelovanju. Čez dve leti bodo dogradili največje oporišče Bundeswehra v tujini. Gradijo ga v bližini portugalskega mesta Beja, na površini 800 ha. Zgradili bodo velike pristajalne steze, hangarje in delavnice. Objekt bo namenjen za pristajanje vseh vrst zahodnonemških letal.

Sovjetski zunanji minister Gromiko bo 8. februarja prispel na obisk v Rim. S člani italijanske vlade se bo pogovarjal o mednarodnem položaju in razorožitvenem problemu, obiskal pa bo tudi papeža Pavla VI.

V glavnem mestu Nigerije Lagosu so izbruhnili krvavi neredi, v katerih je izgubilo življenje več ljudi. Povzročili so jih opozicijski elementi Zahodne Nigerije, ki nasprotuje koalicijski federalni vladi dveh nigerijskih strank, združenih v nigerijski nacionalni zvezi.

Italija: združitev socialnih demokratov in socialistov? Za to se zavzema generalni sekretar italijanske socialno-demokratske stranke Mario Tanassi, generalni sekretar socialistične stranke pa je glede tega izrazil precejšnje pomisleke. Pravi, naj bo združitev organska in rezultat skupnih prizadevanj v določenem časovnem obdobju, če bodo izkušnje pozitivne.

Sovjetska zveza je Veliki Britaniji izročila predlog sporočila o Indokini. SZ in Britanija sta soprodsedovali ženevskim konferencam o Indokini. Sovjetski predlog sporočila navaja, da so ZDA močno poslabšale položaj v Indokini in da je nadaljnja širitev agresije velika nevarnost za svetovni mir. Predlog tudi zahteva od ZDA, da spoštuje ženevske sporazume in odpokličejo iz Indokine vse svoje oborožene sile.

Rad bi opozoril na problem, ki so ga zlasti gospodarska reforma in novi gospodarski ukrepi nasplih postavili močno v osredje. In ne samo to! Postavili so ga v precej novo luč.

Gre namreč za možnosti zaposlovanja bivših borcev, v še večji meri pa za zaposlovanje upokojenih oficirjev in drugih pripadnikov Jugoslovanske ljudske armade.

Zelo zelo redki so sicer primeri, da so ob vsesplošnih težnjah po zmanjševanju števila zaposlenih, kar naj bi povzročilo »gibanje« za iskanje notranjih rezerv, v posameznih podjetjih odpuščali tudi bivše borce. Če pa so že taki primeri bili, potem jih je pripisati predvsem neodgovornosti posameznikov, ne pa delovnih kolektivov.

Bolj kot to pa, se mi zdi, povzroča zaskrbljenost dejstvo, da upokojeni oficirji in drugi — ki odhajajo iz JLA zaradi takih ali drugačnih razlogov — zelo težko ali pa sploh ne morejo najti

Nekaj bo treba ukreniti

zaposlitve bodisi v gospodarskih organizacijah in podjetjih, kot tudi ne v upravi. Govoreč z marsikaterim izmed njih sem lahko izvedel za odgovore ustanov in delovnih organizacij, ki se jih branijo z besedami:

»Ne bomo sprejemali v delovno razmerje bivših borcev in si

Pisma iz naših krajev • Pisma iz naših krajev

Letna skupščina ZVVI v Portorožu

Dne 9. januarja so se zbrali na redni letni skupščini invalidi iz naselij Portorož, Lucija in Beli križ. Referat o delu odbora, ki so ga prebrali na skupščini, je prikazal članom delo odbora. Med prejšnjo in sedanjo skupščino so imeli še eno izredno skupščino o gospodarski reformi, pa tudi izlet za invalide. Potovali so skozi Trento na Gorenjsko in nazaj.

Na skupščini so navzoči obsojili politične in upravne organe občine zaradi dveh reči. Najprej, ker se lani ni nihče spomnil na stare borce in invalide vsaj ob večjih praznikih. Mnogo je že borcev, ki zaradi starosti ali bolezni ne morejo več hoditi na razne sprejeme (ki pa jih tudi ni bilo). Prav tako se jih nihče ne spomni, da bi jih obiskali doma. To bi bilo treba vsaj zaradi mladine, ki vse to vidi in spremlja z budnimi očmi. Neka invalidka je na skupščini rekla: »Moji otroci me dražijo, da nisem dovolj delala v organizaciji, da bi se me kdo izmed občinskih, političnih ali upravnih moči spomnil za naš praznik, dan borcev ali dan republike.«

Nadalje je skupščina tudi sprejela resolucijo proti odstopu predsednika občinske skupščine Piran-tovariša ing. Zlatka Pajka. Invalidi v resoluciji poudarjajo, da je bilo dosedanje delo tovariša Pajka pravilno, prav tako pa tudi smer, ki jo je vodila občinska skupščina. Pač pa je obilo nepravilnosti v delu občinske uprave, zato invalidi zahtevajo, naj se ta uprava v čim večji meri zamenja. Posamezni občinski uslužbenci namenoma zadržujejo razne ukrepe proti nekaterim posa-

meznikom, ki s svojim nepravilnim delom škodujejo našemu gospodarstvu. Invalidi so tudi našli napake posameznih uslužbencev občinske uprave ter zahtevali njihovo odstranitev s položajev. Posebno kritično so ocenili delo tajnika občinske skupščine.

Razna nesoglasja in nepravilnosti so zavirale delo ne samo predsedniku skupščine, temveč tudi tistim, ki želijo, da bi prišla gospodarska reforma najhitreje do polne veljave in da bi bila kar najbolj uspešna.

Invalidi so tudi sklenili, da se njihova organizacija priklju-

či ZB in da bo bolje, če bodo v prihodnje reševali vsa vprašanja skupno. Dosedanji predsednici Jugi Polak so dali dolžno priznanje in pohvalo za njeno večletno delo. Po skupščini so člani še nekaj časa posedeli ob kozarcu vina v Vojkovem domu v Portorožu.

Milan Cirk

POJASNILU UREDNIŠTVA: Dne 11. t. m. je predsednik občinske skupščine Piran inž. Zlatko Pajk preklical svoj odstop, ker so mu odborniki in občani potrdili zaupnico, občinska skupščina pa je sklenila odpraviti vzroke, ki so ga bili prisilili k odstopu.

»Zmaga na Črnivcu«

Med drugim sem bral v lanskem 50. številu TV 15 članek z naslovom »Zmaga na Črnivcu«, ki ga je napisal Anton Godec-Tomaž. Opis tega dogodka pa se ne ujema z dejanskim stanjem in zato pojasnjam, kar vem.

Takrat sem bil borec 4. bataljona Tomšičeve brigade, nosil sem nemški mitraljez »sarec«. V bojih sem sodeloval od začetka do konca, zato se jih dobro spominjam, zlasti kar se tiče udeležbe našega bataljona.

Tovariš Godec opisuje, kot bi bil s svojim bataljonom na bojišču popolnoma sam, da je napadel sovražnika v bok in pobil nad 200 vojakov. Najbrž je pa pozabil, da sta se pred tem dva bataljona Tomšičeve brigade že dva dni bojevala z mnogo močnejšim sovražnikom, ki je prodiral iz Kamnika preko Črnivca proti Novi Štifti. Prvi dan so nas Nemci po hudih bojih potisnili iz Črnivca do Nove Štife. Zvečer so se boji umirili in naš bataljon je odšel v neznanje. Vso noč smo hodili, ko pa se je zdanilo, smo zavzeli položaje tik nad cesto. Kraj se mi je zdel znan in kmalu sem začuden lahko ugotovil, da smo spet na Črnivcu, toda sovražniku za hrbtom. Napadli smo okrog devete ure dopoldne. Sovražnik je bil tako presenečen, da se je začel umikati, čeprav se je močno branil. Naši položaji so bili, kot že rečeno, tik nad cesto, pod cesto pa je bila velika in neprehodna strmina. Zato so se

Nemci morali umikati prav pred našimi čevlji, vzdolž brigade, posebno se motorna vozila.

Bil sem na ovinku nad cesto, pregled sem imel na vse strani zelo dober. Pred mojim vozilom sta obstala dva nemočna nemška tovornjaka, zraven pa je ležal kup trupel. Medtem ko so vojaki skakali iz avtomobilov, sem pač imel dovolj priložnosti, da sem jih dosti zadel.

Nato smo sovražnika pregnali proti Kamniku. Boji so prenehali okoli 19. ure. Naš bataljon je odšel počivati proti Savinjski dolini. V Bočni smo ostali ves dan. Tam smo bili jaz in še trije tovariši (med njimi Ludvik Mesarič iz Kidričevega) odlikovani z medaljami za hrabrost.

Naši fantje so bili zelo veseli sovražnikovega poraza. Zvedeli smo, da je padlo okoli 200 Nemcev, naših pa samo 7, od njimi je bil tudi moj prijatelj Vlado iz Maribora, star šele 17 let. Spominjam se, kako so takrat nekateri naši govorili, da nam prihaja na pomoč Braččeva brigada.

To sem napisal v skopih obrisih, predvsem pa sem hotel povedati, da mi ni všeč, ker piše članek »Zmaga na Črnivcu« nikjer niti z besedico ne omenja udeležbe tomšičevcev razen če jih šteje med »ostale enote«.

Se to želim, da bi boj na Črnivcu opisali tudi drugi borci Tomšičeve brigade, ki so se ga udeležili. Ludvik Cepej-Sarč

V spomin 1. pohorskega bataljona

Ob obletnici zadnjega boja 1. pohorskega bataljona je krenila na spominski pohod patrolja

taljona, nazadnje pa 11. brigade »Miloša Zidanskega«. Udeleženci so obiskali nekaj kmetij in kra-

Pohod patrolje desetih smučarjev na Pohorju

desetih smučarjev, sestavljena iz pripadnikov družbenih in političnih organizacij iz Lovrenca na Pohorju. Ta pohod je vsako leto in je zato postal že kar ustaljen način počastitve spomina pohorskih junakov. Letošnjega pohoda se je udeležilo več članov, ki so se udeležili tudi prejšnjih šestih.

Letos je patrolja šla na pot, po kateri so hodili borci 1. pohorske čete v prvem letu vojne, nato borci 1. pohorskega ba-

taljona, nazadnje pa 11. brigade »Miloša Zidanskega«. Udeleženci so obiskali nekaj kmetij in kra-

Nemci proglasili Pohorje za vojaško področje. Pri napadu na Klopni vrh je padel partizan iz Saleške skupine Franc Soklič-Brko, ki so mu po vojni tam postavili spomenik.

Patrolja je obiskala tudi Plešič nad Lovrencem, kjer sta oktobra 1942 padla partizana Pumi in Bogdan. Pumijeva mati je že prej v boju izgubila moža in hčerko, zato jo je izguba sina še bolj pretresla.

Zanimiva je tudi akcija bataljona Zidanske brigade, ko je odšel po hrano v bližino Fale. Ko se je s polnimi vozovi vračal proti Klopnemu vrhu, je naletel na Nemce, ki so šli iz Ribnice proti Mariboru. Borci so opazili svetlebo avtomobilskih žarometov, zato so pustili vozove na cesti, sami pa zavzeli položaj za cesto. Šofer je začel robantiti, kdo mu je zaprl cesto. Rafali so ga počili, da so to partizani. Nemški policisti, ki so spali v kamionih, so poskakali presenečeni na tla in spravevali, kje so partizani. Znašli so se kar med njimi. Bataljon se je polastil bogatega plena, sovražnik pa je izgubil okoli 60 mož. V boju se je izkazal bataljonski komandant Murat, ki je bil tedaj hudo ranjen.

Patrolja je spotoma podellla kmetom precej knjig. Prenočila je na Klopnem vrhu, naslednji dan pa je položila na zadnjem bojišču pri Treh žeblih spominski venec.

Franc Pačnik

Dolinškova mati

V starosti 71 let je pred kratkim umrla partizanska mati Dolinškova iz Mengša.

Prva svetovna vojna ji je porabila prvega moža. Ponovno se je poročila in dočakala drugo svetovno vojno. Z možem Janezom je bila med prvimi, ki so leta 1941 stopili v vrste OF. Od takrat dalje jo srečujemo, kako tlo in skromno, pomaga organizatorjem in partizanom, kako jim nudi zaveze v svojem domu. Pri njih so imeli številne sestanke, tja so prihajali Tomo Brejc, Mira Svetinova, Lojze Kebe in pozneje tudi Jože Strekar, Jakob Molk-Mohor, Jože Pirš-Luka. Mnogi so pri njih dobili zdravniško pomoč. Avgusta 1942 sta se k Dolinškovi zatekla Jože Strekar in Janez Ogrin. Lojze na poti iz Komende. Tam sta povzročevala o konferenci nacističnih veljakov, na kateri so bili Rainer z Bleda, Steindl iz Maribora ter dva višja fašistična funkcionarja iz Ljubljane. Oba partizana sta se po čudnem naključju srečno rešila iz obkoljene hiše.

Dolinškova je svoje otroke vzgojila v zavedne ljudi. Starejši sin Ivan je padel od sovražne zasede. Maja 1944 so Dolinškove Nemci izgnali v Althöting. Jeseni istega leta sta oba z možem srečno ušla in se selila v Zgornji Savinjski dolini. Na komandi v Lučah sta našla sina Ludvika.

Po osvoboditvi sta se vrnila domov in si zgradila svoj dom. Bila sta aktivna v invalidski organizaciji. Zdaj ko bi lahko živel v novem domu v krogu svojcev, je posega smrt v družino in ji iztrga mater.

Iztok

Poizvedujemo

Med vojno so me nacisti kot »državljana do preklica« odpeljali od doma v Gradec, kjer sem delal v tovarni strojev Andric. Od tam so me 9. septembra 1943 kot politično sumljivega poslali v Innsbruck. Tam sem se seznanil z nekaterimi našimi ljudmi, kot z Rudijem Pečnikom iz okolice Brežic, Francem Faustom iz okolice Ljubljane, Viktorjem Rajštom iz jeniške okolice, dvema fantoma iz okolice Ptujja ter nekim Lojzkom in Tončkom iz Maribora. Drugih se ne spominjam, ker so moje tovariše pogosto odvažali v razna druga taborišča, prihajali pa so novi. Nekako 6. junija 1944 sem skupaj s petimi tovariši pobegnil. Odsli smo k partizanom. Spominjam se Franceta, Tončka (od nekdaj pri Celju), Tinčka (menda iz Brežic). Moji tovariši so odšli v Sercejevo brigado, jaz pa sem ostal na kurirski postaji TV 4 na Boču. Od takrat se nisro nikoli več videli.

Lepo prosim vse tovariše, ki se me spominjajo in ki so bili z menoj, naj mi sporočijo svoje naslove, ker bi rad uveljavil udeležbo v NOV kot delovno dobo.

Janez Faringer, Dežno 35, pošta Makole

Ob tabornem ognju

tako ustvarjali spet nove probleme! Bolje, da damo roke čim bolj proč od njih!

Pustimo ob strani s temi besedami izraženo miselnost nekaterih vodilnih ljudi v naših gospodarskih organizacijah, čeprav je izražena na način, ki ne kaže niti trohice spoštovanja do borcev NOB, da o bontonu niti ne govorimo! Bolj kot vse drugo pa je treba poudariti, da so ti demobilizirani ljudje dejansko po letih še mladi in delovno sposobni. Se veš! To so tudi ljudje, ki so bodisi že poprej imeli določeno strokovno kvalifikacijo, ali so si jo v JLA v solah in praksi pridobili. Gre

torej za kader, ki bi večinoma lahko še kako koristil našemu gospodarstvu in skupnosti, če bi ga zaposlili na njemu ustreznih delovnih mestih.

Na ljubljanskem medobčinskem zavodu za zaposlovanje sem zadnjič iz pogovora z njegovimi predstavniki tudi izvedel:

»Imamo tudi primer nekega demobiliziranega oziroma upokojenega kapetana, ki je sicer kvalificiran ključavničar, a nikjer ne more in ne more dobiti zaposlitve. Potrkal je že na vrata številnih podjetij, a zaman! Pomagal si je tudi z »zvezami«, če to lahko tako imenujemo in zaposlitev so mu pomagali iskati tudi nekateri njegovi soborci na najvidnejših položajih, a spet zaman! Ne marajo gal! Ne marajo zato, ker je prišel iz JLA! Je pa v težavnem položaju, saj ima še petčlansko družino in voljan je prijeti za kakršnokoli delo, kajti dohodki od pokojnine mu ne zadoščajo za vzdrževanje družine!... Pa drugi primer, ki je še dosti bolj žalosten: zdaj sta se priglasila dva upokojena oficirja JLA za delo v tujini, ker doma nikakor ne moreta priti do zaposlitve! Torej bosta šla delat tistim, proti katerim sta se borila med vojno! Kakšen paradoks!«

To nista izmišljeni zgodbi! (Ko bi vsaj bili!) To je resnica, ki skeli, boli, v najmanjši meri pa čudi in preseneča! Zlasti po dvasjetih letih...

Tudi zadržek mnogih kadrovskih služb v podjetjih in delovnih organizacijah, češ da so bivši borci nekvalificirani, da so upokojeni oficirji JLA slabo strokovno podkovani — četudi je deloma morebiti resničen — ne vzdrži resnejše kritike, ko pa vendar ni nobena skrivnost, da imamo po naših pisarnah in tudi drugih delovnih mestih v proizvodnji precej takih, ki imajo še slabšo ali sploh ničkratno strokovno kvalifikacijo! Ko pa vendar poznamo »poprveče strokovnosti« naših zaposlenih!

Nekaj bo treba tu ukreniti. Ne le sleherni prizadeti posameznik, marveč tudi prenekatera družbeno-politična organizacija!

IZTOK AUSEC

OBSOJAMO TAKO PISANJE!

V letošnji 12. številki »Tri-bune« je bil v rubriki »Osti tedna« objavljen dopis M. Perka pod naslovom »Se o koroških borcih in njihove pravice«, v katerem je rečeno med drugim:

»Mislim, da se vsak pame-ten Jugoslovčan zgraža nad tem, da se španskim borcem priznava status borca narodno-osvobodilne borbe. Za kateri narod pa so se borili španski borci — ali za Srbe ali za Hrvat- ali Slovence ali za koga? Borili so se za strankarske in-terese določenih klik v po-polnomu tuji državi — Spa-niji.«

Ni nam znano, ali M. Perko lahko nastopa v imenu Maistro-vih soborcev. Prav tako nam ni znano, kdo so tisti »pametni Jugoslavlani«, na katere se sklicuje. Vsekakor pa se nam zdi umestno pojasniti na-slednje (kar je sicer jugoslo-vanskemu delovnemu ljudstvu že zdavnaj znano):

Naš narodnoosvobodilni boj je bil del svetovnega spopa-da med demokratično fronto in fašističnimi silami. Ta spopad se ni začel šele 1939., temveč že leta 1933., ko so enote generala Franca vdrle v slobodno Španijo in začele krvavo obračunavati s špan-skim ljudstvom. Za temi eno-tami je stal fašizem — Hitler-jeva Nemčija in Mussolinijeva Italija sta podpirali Franca moralno in materialno ter poslali tudi svoje lastne enote v boj proti španski protifaši-istični vojski.

Vojno v Španiji so občutili narodi širom po svetu, posebno Jugoslavlani, kot vojno, ka-tere pomen sega daleč čez španske meje. Zato so mnoge napredne, zlasti pa komuni-istične partije, organizirale po-moči španski republikani. Najpo-membnejša oblika te pomoči je bilo pošiljanje prostovoljcev v Španijo.

Zvesta načelom mednarod-ne solidarnosti delovnih ljudi, se je Komunistična partija Jugoslavije globoko zavedala pomena borbe proti fašistični agresiji v Španiji; vedela je, da fašistična nevarnost grozi tudi jugoslovanskemu ljud-stvu. Zato je bila med najak-tivnejšimi organizatorji pomo-či španski republikani. Ko so krajkovidni zahodni režimi z Anglijo in Francijo na čelu razglasili politiko »nevmeša-vanja« v špansko vojno, so ju-goslovanski komunisti vedeli, da takšno stališče pomeni, pu-stiti fašistom proste roke ne samo v Španiji, temveč tudi za nadaljnje agresije (že leta 1939 sta se Anglija in Franci-ja sami znašli pod udarom fa-šistične agresije!). Tovariš Tito je tiste dni zapisal v »Proleteru«:

»Ne nevtralnost, temveč najpopolnejšo pomoč so dolžne izkazati zakoniti španski vladi vse države, članice Društva narodov. Tu gre za namero fašistov, razcepiti narode. Tu gre za najstrašnejšo vojno ne-varnost. Tej pa se ni mogoče ogniti s paktom nevtralnosti, ki pomeni blokado zakonite španske vlade, temveč s polno in hitro vojaško-tehnično in materialno-tehnično pomočjo, ki naj jo dobi špansko ljud-stvo od svetovne demokracije, pristašev miru.«

Ko so se torej jugoslovans-ki prostovoljci borili v sesta-vu mednarodnih brigad v Španiji, se niso borili za tuje strankarske interese določenih klik, temveč za demokracijo in mir, ki ju je ogrožal faši-zem, za svobodo narodov, tudi jugoslovanskih.

Pomen udeležbe naših ljudi v boju proti agresiji v Spa-niji pa je bil tudi v tem, da so se španski borci, ki so se vrnili iz domovino, med prvi-mi vključili v protifašistični boj na domačih tleh ter s svo-jimi bogatimi političnimi in

vojaškimi izkušnjami ogrom-no prispevali za našo ljudsko vstajo in narodnoosvobodilno borbo. Kako pomemben je bil njihov prispevek v narodno-osvobodilni borbi, nam pove tudi dejstvo, da je bil vsak peti izmed njih proglašen za narodnega heroja, okrog 130, to je več kot polovica, pa jih je padlo.

Sprašujemo se, ali je Perko-vo pisanje plod političnega analfabetizma ali sovražnega stališča do španskih borcev in borcev narodnoosvobodilne vojne, ki — po njegovem pisa-nju sodeč — nimajo posebnih zaslug za osvoboditev Jugosla-vije. Ali M. Perko ne ve, da

so se partizani štiri leta borili proti tujim zavojevalec, da so domovino osvobodili in rešili najtemnejšega zla, fašiz-ma? Ali je M. Perko kdaj pomislil, kaj bi bilo z ju-go-slovanskimi narodi, če ne bi bilo partizanov in narodno-osvobodilne vojske?

Obsojamo tako pisanje, ki pomeni hudo žalitev vseh španskih borcev, vseh borcev narodnoosvobodilne vojne in vseh žrtev, ki so padle v borbi proti fašizmu, v borbi za svo-bodno, socialistično Jugosla-vijo.

SEKRETARIAT
PRESEDSTVA
ZZR NOV SLOVENIJE

Še o koroških borcih in njihovih pravicah

V študentskem listu »Tri-buna« št. 13 z dne 12. I. 1966 se v rubriki »Osti tedna« pod naslovom »Se o koroških borcih in njihove pravice« neki Maistrov bореc M. Perko iz Maribora spodbija nad pra-vicami, ki se priznavajo špan-skim borcem za njihovo borbo proti fašizmu v španski držav-ljanski vojni, in se sprašuje, za kateri narod in interese so se borili v popolnoma tuji državi — Španiji.

Pisca tega članka, ki naj bi bil Maistrov soborec, očividno med zadnjo vojno ni za-dela krvava pest pobesnelega Hitlerjevega nacizma, ki je že prve dni po udaru na Stajer-sko in Gorenjsko zgrabil pred-vsem vse koroške in Maistrove borce, jih zaprl, oropal vsega imetja, jih brutalno izselil v Srbijo, na Hrvaško, ali pa v druga nacistična taborišča, kjer so bili zverinski mučeni in se mnogi niso več vrnili. Pisec očividno ni videl, slisal ali bral o nacističnih zverstvih v naši domovini. Sicer bi ne mogel napisati takega pamfleta zoper tiste borce, ki so že v letih 1936 in 1937 odšli pro-stovoljno v Španijo, kjer so se na strani Republikanske fronte borili zoper taisti zlo-činski nacizem in fašizem, ki je štiri leta nato pregazil našo domovino in povzročil v štiri-letni vojni nepopisno gorje in strahotne žrtve našim naro-dom, med katerimi so bili prav posebno prizadeti koroški in Maistrovi borci.

Naša borba za osvoboditev severnih krajev Slovenije 1918/19 je bila narodnoosvobodilna pionirska borba zoper nemški pohlep po naši zem-lji, ki se je pozneje razvil v agresivni nemški nacizem. Po-nosni smo, da so prav španski borci nadaljevali borbo, ki smo jo začeli mi, pa čeprav so se borili na tujih tleh. V Španiji je Republikanska fronta, pod katere zastavo so se borili tudi naši španski borci, prva dvignila prapor svobodoljubnih narodov v boju zoper nacizem in fašizem, bo-rila se je za svobodo malih narodov, za svobodo Katalon-cev, Baskov in drugih, enako kakor za svobodo slovenskega naroda, ki je kmalu nato po-stal žrtev nacističnega in fa-šističnega nasilja.

Vprašanja pisca, zakaj naše partizanske enote l. 1945 niso premaknile severne meje bolj proti severu in zakaj so se brez boja umaknile na današ-njo mejno črto, ni prav nič manj neresno. Očitno račun-d na pozabljenost ali nepoučenost naše javnosti ali pa mlajše generacije. Splošno je znano, da so se morale naše enote po končanem zasledovanju po-ražene nacistične vojske čez mejno črto po odredbi zavez-nikov umakniti na meje iz leta 1938 s pripombo, da bo o mejah odločala mirovna kon-ferenca in da je Stalin že leta 1945 zagotovil takratnemu

predsedniku avstrijske repu-blike dr. Rennerju, da bo storil vse, da bodo meje Avstrije iz leta 1938 ostale nespreme-njene.

Ker je tudi ostali del član-ka pisan nestvarno, se je pri-pravljajni odbor za ustano-vitev Zveze borcev za severne meje v Ljubljani na svoji seji dne 14. januarja 1966 odločno ogradil od vsebine članka M. Perka, ker škoduje interesom in ugledu borcev za severne meje 1918/19 ter zavzema sovražno stališče do španskih borcev in borcev narodnoosvo-bodilne borbe 1941/45.

V Ljubljani, dne 14. januar-ja 1966.

Pripravljajni odbor
Zveze borcev
za severne meje 1918—1919
v Ljubljani

Akcijo so izvedli: od leve proti desni: Riko Presinger-Zarko, Martin Klančičar-Nande, Jože Zelinka-Očka, Jože Gaber-Brus, Dominik Lebič-Borjs in Ivan Grobelnik-Ivo

Zahvala

Najlepše se zahvaljujem ob-činski skupščini Slovenske Ko-njice za prejeta enkratno pri-znavalnino v obliki nagrade za dvajseto obletnico Jugoslovans-ke ljudske armade, ki je po mučni boleznii globoko prav prišla.

Anton Črešnovar-Silvo

RIKO PRESINGER-ZARKO:

OSVOBODITEV IZ STAREGA PISKRA

Premočeni, blatni in prezeblji smo prispeli v neposredno bli-žino mesta. Tu je bil razgled ne-koliko boljši, ker so posamezne svetilke kljub zatemnitvi osvet-ljevale okolico. Ustavili smo se pri glavnem vходу na športni prostor Glazije. Ugotovili smo, da smo predvideni čas za pohod precej prekoračili in da je ura že 22.00 — torej za mesto že ve-lja policijska ura — in da po dva in dva, kakor smo bili v na-črtu predvideli, ne moremo na-prej. Po kratkem posvetu smo se odločili, da bomo kar za bliž-njimi kostanji počakali do dru-ge ure. Zavedali smo se namreč, da je ostanek poti do »Starega piskra« za uspeh akcije odloči-len. Okupatorjeve patrulje so pogostoma le nekaj korakov ho-dile mimo nas. Mi smo jih na-tančno opazovali iz naših skri-vališč ter razmišljali o možno-sti neopaznega dohoda do »Sta-rega piskra«. Zato smo posvetili posebno pozornost časovnemu razmiku pohoda švabskih pa-trulj.

Kar na lepem pa je Brus de-jal: »Poizkusimo s prevaro. Zar-ko, Nande in jaz bomo Švabi, Očka, Ivo in Boris pa ujeti par-tizani. Vodili jih bomo v »Stari pisker«. Predlog se nam je zdel odličen in osvojili smo ga.

Tako smo čakali za kostanji in oprezovali. Čas je mineval iz-redno počasi. Ker smo bili mo-kri, nas je zebljo. Toda ugotovili smo časovni razmik prihoda pa-trulj; njihovi obhodi so bili ved-no redkejši. Po polnoči ni bilo nobene več.

Končno je manjkalo le še osem minut do druge ure. »Poj-

nas ni ustavil. Točno ob drugi uri smo bili pri zaporih.

Pred vrati zaporov nas je pričakoval s svetilko v roki paz-nik Grad. Pozneje nam je pove-dal, da v zaporih ni več vzdržal. Tudi šop ključev je imel v drugi roki. Ko sem se mu pri-bližal, sem dokaj tiho vprašal: »Je vse v redu?« Kratko je de-jal: »Je!« Obrnil sem se k fan-tom in dejal: »Torej po dogovo-ru, toda hitro!«

Paznik Grad je takoj nato stopil skozi odprta železna vrata »Starega piskra« in mi smo mu sledili. Nato mi je izročil šop ključev ter dejal, da so od vhodnih vrat in vrat v prostore zaporov. Pri tem pa mi je po-kazal bližnja vrata in dejal: »Tam sta dva paznika, ki sta dežurna.« V to dežurno sobo smo stopili štirje. Mislim, da smo bili Nande, Očka, Ivo in jaz. Oba dežurna paznika sta ležala na postelji, oblečena in spala. Na bližnjem obešalniku sta visela na usnjenih pasovih dva samokresa. Snel sem ju in medtem sta se paznika zbudila. Toda ni jima preostalo drugega, ko da dvigneta roke. Razumlji-vo, da sta bila zelo presežena. Paznika Dosedli, ki je bil Slove-nec, sem zapovedal, da mora pazniku Gradu pomagati odpi-rati celice. Drugega pa je pre-vezel v varstvo partizan Ivo.

Nato sem ostal na vhodnem dvorišču »Starega piskra« sam. Vsi drugi so tiho izginili v no-tranost zaporov. Tako samemu mi je postalo nekam mučno. Trdno sem bil prepričan, da bo tudi v notranosti nevarnost kmalu odstranjena. Zato sem stopil k železnim vhodnim vra-

mu. Hotel sem pridobiti nekaj časa in se zbrati. Ze sem dvignil slušalko, toda oglašil se še ni-sem. Ni mi bilo še jasno, kaj bom odgovoril, kako se bom po-govarjal. Neki ženski glas je za-spansko vprašal, če je vse v redu. Odgovoril sem kratko v nem-ščini: »Da, vse v redu« — na vi-dez popolnoma mirno in prav tako zaspano. Trenutek sem na-to še zadržal slušalko pri ušesu. Vse je bilo tiho. Počasi sem jo nato odložil. Klicala je dežurna uslužbenka gestapa. Po tem do-godku sem stopil na dvorišče k železnim vratom zaporov, jih odklenil in pogledal po okolici. Tudi tu je bilo vse mirno. Stop-il sem nazaj in ko sem zakle-pal vrata, je zalajal velik pes volčjak, ki ga prej na dvorišču sploh opazili nismo. Verjetno se mu je posvetilo, da nekaj ne more biti v redu. Kar močno je zalajal. Odločno sem stopil proti njemu ter ga s krepkimi beseda-mi v nemščini in brco v zadnji-co spodil nazaj v pasjo hišico. Čudno, le malo je zavcilil in jo jadrno ucvrl v svoje zavetišče. Ves čas akcije ga nisem več vi-del, pa tudi slisal ne.

Tačas so se v zaporih doga-jale čudne reči. S pazniki je šlo vse lepo po sreči. Tako so bili presenečeni, da na obrambo še pomislili niso. Vsi skupaj so se po nekaj minutah znašli v pre-cej veliki sobi. Z napeto brzo-strelko v roki jih je stražil Ivo. Kar šestnajst se jih je nabralo. Tovariši so mi pripovedovali po-zneje, da je bilo videti vse pre-cej smešno, čeprav naš položaj ni bil ravno prijeten. Partizan Ivo je po rasti namreč precej majhen, pazniki pa so bili vsi veliki in močni. Ker so morali držati roke nad glavo, so bili videti še večji. Toda tovariš Ivo ni poznal šale. Dobro je vedel, da je prav od njegovega vestne-ga izvrševanja naloge precej od-visno, kako bo akcija uspela.

Boris in Brus sta aretirala med ostalimi tudi komandanta zaporov. Pri tem pa sta se mo-rala kljub resnosti položaja sme-jati »šefu«, kako je vstajal, ko sta ga z naperjenim orožjem zbudila. Nikakor ni mogel ver-jeti, da so v zaporih resnični partizani. Ko se je prepričal, da je to res, ga je treslo kot šibo na vodi. Tudi »šefa« je prevzel nekaj trenutkov zatem v var-stvo partizan Ivo.

Tako v zaporih samih ni bi-lo več nobene nevarnosti. Ne-varnost nam je grozila torej sa-mo še z zunanje strani. Zato pa nam je bil vsak trenutek dra-gocen.

Nastale pa so težave, na ka-tere nismo računali. Celice so bile kmalu odprte. Odpirala sta jih paznika Grad in Dosedli. Toda zaporniki niso hoteli zapu-stiti celic. Vsi so namreč vedeli, da bodo to jutro Nemci odpe-ljali osemdeset zapornikov v Maribor na izvršitev smrtno ob-sodbe, nihče pa si niti v sanjah ni mogel pričarati partizanov v »Starem piskru«. Razumljivo, da niso mogli verjeti, da smo tu res mi. Posebno je množico vznemiril nek zapornik, ki je zaklical: »Nikar jim ne verjemi-te, vse nas bodo postrelili.« Na-stali so mučni trenutki.

OBVESTILO

Obveščamo naročnike in poslovne prijatelje, da ima »TV 15« nov žiro račun: 501-8-29.

UPRAVA »TV 15«

19
NOVO
LETO

66
Z
VEČNIM

KOLEDARJEM

SATURNUS!

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Umetne škrge

Ameriško podjetje »General electric« je izdelalo posebno ceditlo, ki je debelo komaj 0,025 mm in skozi katero lahko človek ali žival diha tudi pod vodo.

Napravo so najprej preizkusili na živalih, tako da so v vodo potopili večjo posodo, katere stene

Tehnika in orožje

»Bile iz sintetičnih snovi. Živali, ki je bila v posodi, je vdihavala kisik, ki je v posodo prihajal iz vode skozi steno, medtem ko je oglikov dioksid po isti poti uha-
jal nazaj v vodo. Tako so ugotovili, da bi se človek lahko neomejeno dolgo zadrževal pod vodno gladino, ne da bi ga bilo treba

MIHAILO TOMAŠEVIČ

Kar pomni zgodovina, so bile vojne zvijače sestavni del vojskovanja. Hkrati z izpopolnjevanjem orožja so nastajale tudi nove oblike vojnih zvijač, višek pa so dosegle med drugo svetovno vojno

Vojne zvijače med drugo svetovno vojno

Nasprotnika skušajo spraviti v zmotu tudi z lažno propagando, ki naj bi ga prestrašila. Zelo spretna prevara so bila tudi nemška obvestila o alpskih trdnjavah, kamor naj bi se nemške sile zatekle v primeru vojaškega zloma. Zavezniki so naselili in v svojih načrtih upoštevali to okolnost. Šele po končanih operacijah so se dokončno prepričali, da gre za navadno vojno zvijačo.

PETA KOLONA

V tej vojni so Nemci zelo pogosto uporabljali tudi svojo »peto kolono«. Ob napadu na Norveško (9. aprila 1940) so Nemci v dvanajstih urah osvo-

jili vsa letališča in pomembnejša pristanišča med Narvikom in Oslom. Vse to pa s pomočjo pete kolone — fašistične stranke majorja Quislinga, ki mu je uspelo pripeljati »moderna trojanskega konja« v nepremagljive fjorde Osla, Narvika in drugih mest tako, da je tamkajšnjim posadkam posredoval ukaz, naj ne streljajo na nemške ladje.

Ko so Nemci 1940. leta napadli Holandijo, je skupina holandskih Nemcev preprečila miniranje ogromnega mostu na poti proti Rotterdamu. Takrat so se Nemci preoblekli v holandske uniforme, se približali mostu, pobili stražo in spustili

Nemce čez most proti Rotterdamu, kar je pripeljalo do kapitulacije Holandije.

UPORABLJANJE NOVIH UKREPOV IN POSTOPKOV

Pri pripravah in izvajanju raznih vojnih zvijač je bilo treba posvečati čedalje večjo pozornost tajnosti, varnostnim ukrepom in hitremu delu. Znanost je, da so Nemci pred svojo ardensko ofenzivo (1944/45) šli celo tako daleč, da so vse vojaške, ki niso bili nemške narodnosti, odstranili s fronte, osebam, ki jim je bilo kaj znanega o protiofenzivi, so prepovedali plete odstraniti Rena, vojaštvo, ki naj bi se udeležilo te operacije, so pripeljali na fronto šele zadnjo noč pred napadom.

Eisenhower je pred izkrcanjem v Normandijo skušal preprečiti, da bi Nemci zvedeli za kraj in čas operacije tako, da je prepovedal promet z Irsko, omejil tujim diplomatom gibanje v Londonu, prepovedal obiske v obmorskih krajih in prekinil telefonski, telegrafski in radijski promet prek morja. Vojaštvo je zvedelo za ukaz o začetku izkrcavanja šele potem, ko je bilo že na ladjah.

USPEŠNE DEZINFORMACIJE

Tik pred nemškim napadom na položaje britanske 8. armade na črti Aik El Gazala — Bir Hakeim v Severni Afriki je Rommel skušal preslepiti poveljstvo britanskih sil glede smeri glavnega udara. Da bi nasprotnikovo pozornost pritegnil na obalni sektor na severu, naj bi na tem območju prvi (pomozni) udar izvedla 10. in 21. korpus ob krepki podpori topništva in letalstva. Vse to je bilo toliko bolj prepričljivo, ker so tudi 90. lahko divizijo demonstrativno poslali na pot proti severu, v zaledju tega sektorja pa je bil tudi afriški korpus, katerega tanki in oklopna vozila so vozili sem ter tja, da bi tako vzbudili videz o velikih koncentracijah in pripravah za napad. Dejansko pa so osne oklopne in motorizirane čete odtod krenile v noči 26. na 27. maj proti jugu, kjer so prebile nasprotnikovo fronto in iz južne smeri vdrle v Tobruk.

Poveljstvo britanske 8. armade je pred bitko pri El Alameinu 1942. leta pripravilo zelo uspešen načrt za operativno maskiranje in zavajanje nasprotnika v zmotu. Do glavnega napada naj bi prišlo na severu, ob obali (dotlej sta obe strani

napadali predvsem na jugu, da bi tako obšli nezavarovane boke svojega nasprotnika), nemško pozornost pa je bilo treba pritegniti kam drugam. Zato so na južnem sektorju začeli delati lažna skladišča, potegnili so lažen naftovod, z uporabo večjega števila lažnih transportnih vozil pa so vzbudili videz gostega prometa. Razen tega so Britanci razširili vesti, po katerih naj bi do ofenzive na južnem sektorju prišlo petnajst dni kasneje, kot pa se je stvarno začela, in so tako tudi v tem oziru iznenadili Nemce.

Med boji za Alam Halfi je britanski general Montgomery namenoma pripravil karto s pravimi nemškimi in napačnimi britanskimi položaji. Po tej karti bi človek sodil, da na Alam Halfiju sploh ni britanskih sil. Karto so pustili v minskem polju v nekem poškodovanem džipu, da so ga Nemci s karto vred lahko zaplenili še isto noč.

Med najuspešnejše dezinformacije, kar jih je bilo med drugo svetovno vojno, sodi že omenjena »Operacija zmletlo meso«, ki so jo izvedli pred izkrcanjem na Sicilijo. Takrat iz neke britanske podmornice v bližini španske obale spustili v morje truplo utopljence, ki naj bi bil britanski major, v žepu pa so mu vtaknili ponarejene dokumente in pomembne listine. Britanci so bili namreč prepričani, da bodo ti dokumenti prišli v roke nemške obveščevalne službe, kar se je dejansko tudi zgodilo. V listinah so bili taki podatki, po katerih so Nemci mogli posredno sklepati, da bo do zavezniškega izkrcanja prišlo na Sardiniji in Peloponezu. Zato je nemško vrhovno poveljstvo 21. maja 1943 ukazalo generalu Kesselringu, naj ima »ukrepi na Sardiniji in Peloponezu prednost pred vsemi drugimi obrambnimi ukrepi«. Hkrati s tem so junija 1943. odposlali več transportov nemških enot in vojaškega materiala na Peloponez, eno oklopno divizijo pa na Sardinijo. Nemška admiraliteta je, mimo tega, 9. julija sporočila admiralu Rugeju v Italiji naslednje: »Prvi cilji so Sardinija in Korzika... Naiverjetnejši pa je napad na Grčijo.«

Ena izmed zelo uspešnih dezinformacij je tudi tista, ko so zavezniki preslepili Nemce o kraju svojega izkrcanja na evropsko celino. To je načrt »Bodyguard«, ki smo ga že omenili. Takrat so zavezniki z

navidežno koncentracijo desantnih enot in invazijskih ladij na vzhodni in jugovzhodni obali Velike Britanije vzbudili pri Nemcih videz, da je izkrcanje v Normandiji samo slepilo in da bo do pravega izkrcanja prišlo kje drugod.

LAŽNI OBJEKTI

S tega področja lahko opišemo več zelo zanimivih primerov. Pred kurso bitke (julija 1943) so sovjetske enote pripravile mnoge lažne položaje z lažnimi fortifikacijskimi objekti in z lažnimi koncentracijami enot. Tako so Nemci prišli do napačnih podatkov o razporeditvi in moči sovjetskih sil in so svoje topništvo in letalstvo usmerili na lažne in ne na prave sovjetske položaje. To je bil eden izmed vzrokov za neuspeh zadnjega nemškega poskusa, da se prebijejo proti Moskvi.

Churchill je junija 1942 ukazal, naj staro britansko ladjo »Centurion« predelajo tako, da bo podobna najodobnejši britanski vojni ladji »Anson«. Posledica tega je bila, da je »Centurion« v konvoju, ki je plul iz Aleksandrije na Malto, pritegnil nase napade nemških štuk, ne da bi Nemci pri tem vedeli, kje je pravi »Anson«.

Med drugo svetovno vojno so uporabljali še razne druge postopke, ki jih dotlej še niso poznali; medtem ko so se na kakem sektorju spuščali pravi padalci, so na drugem odvrli iz letal lutke, opremljene s posebnimi napravami za streljanje; med spuščanjem zračnega desanta so kje drugod bombardirali kak kraj, da bi tako odtegnili sovražnikovo pozornost od desanta; padalce so spuščali ponoči na črni padalnih oblečene v sovražnikove uniforme ter opremljene s ponarejenimi dokumenti; postavljali so lažna mimska polja; sovražniku so podtikali lažne topografske karte svojega ozemlja; plovne objekte so maskirali v ribiške ali tovarne ladje itd.

Enote rdeče armade so zelo pogosto uporabljale tudi razne nove taktične in operativne postopke (lažno topniško pripravo in podporo, lažne prenose ognja, uporabljanje sovražnikovih tankov, da bi se lahko neopazno približale sovražnikovim oklopnim enotam itd.). Značilna je zvijača, ki so jo izvedle enote 8. mehanizirane korpusa pri Dubnu konec junija 1941.

(NADALJEVANJE PRIHODNJO)

Kdo pa so ti mladi fantje?

Tovarišica Katica Švajger iz Butoraja 18 pri Črnomlju nam je pojasnila fotografijo, objavljeno v novoletni številki »TV 15« (51—52 št.). Slika je bila posneta v vasi Butoraj, verjetno jeseni 1944. Tretja z leve je Tončka Kukič-Zunič iz Ilirske Bistrice, četrti je Martin Kunst, sedma je pokojna Pepca Kuzma, deveta je Zofka Kuzma iz Ljubljane, tovariš s harmoniko pa je Marijan Bratuš. — Današnja slika verjetno prikazuje osvoboditev nekega koroškega ali gorenjskega kraja. Za podrobnejše informacije o sliki prosimo vse bralce, ki bi prepoznali tovariše, oblečene večinoma v angleške uniforme.

pred tem opremiti z posebnimi napravami za kisik ali ga oskrbeti z rezervami zraka.

Pretvornik

Morsovih znakov v črke

Ameriške vojaške enote so dobile posebno napravo v velikosti škatlice za vžgalice, s katero Morseve znake spreminjajo v črke. S tem so dosegli, da lahko telegrafira že vsak vojak ali oficir, ne da bi mu bilo treba poznati Morsevo abecedo. Valovne frekvence, na katerih delujejo radijske postaje z radiotelegrafijo, imajo v džunglah in gozdnih precej večji doseg kot pa v primeru, če bi uporabljali radiofonijo.

Novi tankovski mitraljezi

Poročajo, da nameravajo opremiti ameriške tanke z dvema novima mitraljezoma. Gre za mitraljez »M 73« kal. 7,62 mm in »M 85« kal. 12,7 mm. Prvi tehta skoraj 13 kilogramov in njegova krogla doseže začetno hitrost 850 metrov na sekundo, drugi pa je precej težji (27 kg), njegova krogla pa prileti iz cevi s hitrostjo 1050 metrov na sekundo.

Oba mitraljeza delujeta na principu trzanja cevi. To je pomembno zato, ker so s tem močno omejit količino plinov, ki med streljanjem vdirajo v notranjost tanka. Imata pa tudi posebno napravo za določanje hitrosti pri streljanju — od 400 do 1000 kroglov na minuto. Te mitraljeze uporabljajo tudi za izstreljevanje nadkalibrskih tromblonskih protitankovskih min.

Med prvo svetovno vojno je bila vsa služba opazovanja in obveščanja o nalezljivih sovražnikih na današnje razmere zelo primitivna. Zanj skoraj ni bilo drugih sredstev kot oči in sluh opazovalcev na vojaških opazovalnih postajah ter telefonske zveze, s katerimi je razpolagala pošta. Možnosti opazovanja na večje razdalje je znatno povečal le daljnogled. Vse to je za tedanje razmere vendarle zadostalo, saj so letala tedaj poredko presegala hitrost 200 kilometrov na uro.

Po prvi svetovni vojni nekaj časa ni bilo bistvenih sprememb v tem obveščanju. Toda, bolj ko se je bližala druga svetovna vojna, večje hitrosti so dosegala vojna letala. V tem položaju, razumljivo, niso mogle več ustrezati primitivne metode ter sredstva za opazovanje in obveščanje o bližnjem sovražniku letal. Kolikor hitrejša so bila letala, toliko prej jih je bilo treba odkriti. V tem obdobju, zlasti neposredno pred drugim svetovnim spopadom, so si posamezne armade že postavile lastno telefonsko omrežje, ki je rabilo v glavnem le za sporočanje podatkov o nalezljivih tujih letal. Razmišljali so tudi že o uvedbi radijskih zvez v ta sistem obveščanja. Vendar je vse to izboljšalo le postopek od trenutka, ko je bilo sovražno letalo zapazeno, pa do trenutka, ko so bile o letalih obveščene vojaške enote oziroma prebivalstvo. Niso pa še rešili problema, kako bi letala, ki so tedaj že letela z zavidljivo hitrostjo, zapazili še daleč v notranjosti sosedne države. To je bil iz dneva v dan resnejši problem. Vizualne opazovalne postaje so bile namreč s še tako brezhibnimi sredstvi preveč spričo močno povečanega akustičnega radija letal in sprito velikih hitrosti letal (okrog 600 km na uro) brez moči.

Ta problem je bil zadovoljivo razvozan z uvedbo radarja v sistem obveščanja. (Beseda radar pomeni v angleščini kratko besedo, ki označuje iskanje letal s pomočjo radia in merjenje oddaljenosti.)

Najvažnejši sestavni deli radar-
ske naprave so antenski sistemi,
oddajnik, sprejemnik in katodna

cev ali elektronska ura. Radarska naprava deluje na principu, da oddajnik oddaja kratke impulze elektromagnetnih valov v zelo kratkih časovnih presledkih prek antenske naprave (takšen impulz traja komaj milijoninke sekunde in jih je vsako sekundo okrog tisoč). Ti radijski valovi se nekeje v ozračju odbijejo od letala ter se vrnejo k sprejemniku radarske naprave (ta odboj si najlažje predstavimo, če se spomnimo na odmev v gozdu). Čas, ki ga porabi radijski valovi na poti od oddajnika do letala in nazaj do sprejemnika radarske naprave, se ne pokaže na katodni cevi, temveč je mogoče na posebnih skali katodne cevi natančno prečitati že kar oddaljenost letala od radarja. Glede razdalje radar lahko zgoreži le za nekaj metrov. Po obliki svetlečega jezika (takšno obliko ima letalo na katodni cevi) pa je mogoče dokaj precizno do-

vočasno objavljati znakov nevarnosti in pravočasne ukrepe aktivne in pasivne obrambe pred letalskimi napadi.

Radar pa ne omogoča le zasledovanja letal, temveč odkriva tudi vojaške ladije in druge, dokaj manjše vojaške objekte, s njim je mogoče na velike razdalje odkriti tudi sovražne aerodrome itd. Lovska letala so opremljena s posebnimi šibkejšimi radarji. S pomočjo le-teh lovci zasledujejo bombnike, od katerih jih na nekaj kilometrov razdalje usmerijo radarji v zemljo. To omogočajo posebni radarji, ki pošiljajo v kotu 90 stopinj v eter ultra kratke radijske valove v snopu z radijem 6 stopinj. Ta se v obliki spirale vrti od središča, t. j. osi letala, k obodu kroga, 90 stopinj. Ta ciklus traja eno sekundo in se od oboda snop zopet vrta k središču kroga — osi letala itd. V tem vidnem polju

Radar v napadu in obrambi

ločiti tudi število letal. Seveda je za natančnejše čitanje števila letal potrebna precejšnja praksa. Poleg oddaljenosti lahko ugotovljamo z radarjem zelo natančno tudi smer letal, z nekaterimi tipi radarjev pa celo višino, v kateri so letala. Radar daje torej vse potrebne podatke, ki jih potrebuje protiletalska obramba in ki so nam potrebni tudi za zanesljivo službo obveščanja prebivalstva v približevanju sovražnih letal.

Radar so razvijali za najrazličnejše specialne naloge. Zdaj že razpolagajo z različnimi tipi radarjev, od najmodernejših z dometom do 800 km do najmanjših z dometom le nekaj kilometrov. Prvi rabi za odkrivanje letal s fiksnih radarskih postaj; to so tako imenovani obveščevalni radarji, ki omogočajo, da v najgostejši temi zasledimo sovražna letala (veliko prej, kot preletijo državna meja). Prav ti radarji, ki so postavljeni ob državnih mejah, omogočajo tudi pri današnji hitrosti letal pra-

6 stopinj lovec zanesljivo najde letalo ne glede na vidljivost.

Poseben tip radarja omogoča tudi slepo bombardiranje. Bombnike je mogoče ob najslabši vidljivosti voditi nad cilj z radarskim usmerjanjem z zemlje do razdalje okrog 700 km. Seveda ima to slepo bombardiranje tudi slabosti. Bombnik mora namreč več minut neposredno pred bombardiranjem oziroma, preden doseže cilj, leteti povsem naravnost, brez manevriranja, sicer je pravilno usmerjanje z radarjem nemogoče. V teh minutah pa je bombnik izredno občutljiv tako za napade lovcev kot za orožje protiletalske artilerije. Delno so to slabosti usmerjanja z radarjem, delno pa so posledice valov hitrih bombnikov-označevalcev cilja, ki so označili cilj s svetlečimi bombami in so šele za tem prileteli prav na bombaško formacijo ter odvrge tovor na označeni cilj.

Ogledimo si še radarje, ki služijo enotam protiletalske obrambe.

Naloga protiletalskega radarja je, da odkrije cilj v zraku, da izračuna potrebne uvodne elemente za protiletalsko artilerijo, da bi njena orožja lahko pravi čas odprla ogenj na sovražna letala. Pri tem se je pojavilo vprašanje: kako spoznati, ali so letala, ki se približujejo domači ali sovražni. Lahko bi se namreč zgodilo, da bi se strelili lastno letalo. Tehnika je ugodno rešila tudi ta problem s posebnimi aparati za legitimiranje, tako da skoraj niso več mogoče zmotne in prepoznavanje letal. Seveda držijo kodekse takšne legitimiranja v največji tajnosti.

Radarji protiletalske artilerije so v zadnjem času omogočili, da zanesljivo sledimo letalu tudi v manjših oddaljenostih, kar je bilo prej veliko težje in nezanesljivo. Na manjših razdaljah (do 40 km) namreč radar avtomatično sledi letalu in ga ni treba ročno obračati.

prava je avtomatično povzročila eksplozijo, brž ko je priletel izstrelak na razdaljo okrog 20 metrov od letala. S temi izstrelki so Angličani tolkli nemške bombnike, posebno pa so se obnesli za borbo s »V-1«, ki so jih na ta način onemogočili, še preden so priletili nad London.

Omeniti velja še dva tipa radarjev: panoramski radar in tako imenovane radijske oči.

Panoramski radar rabi za kotirade protiletalske obrambe. Z njegovo pomočjo je mogoče stalno spremljati položaj na določenem področju in pozicijo domačih ter sovražnih letal.

Radijske oči omogočajo letalcu, da lahko v megli in mraku opazuje ozemlje, nad katerim leti. Konture tega ozemlja se vidijo na katodni cevi radarja. Izvežbano oko letalca lahko razbere iz nejasnih kontur nekatere značilnosti teh kontur, kot so: mesta, potok, dake, važne za bombardiranje (enako kot oko izurjenega specialista rentgenologa na rentgenski sliki zapazi tisto, kar laik ne bi nikoli zapazil).

Iz teh skopih podatkov vidimo, da je radar povzročil v letalstvu in protiletalski obrambi pravo revolucijo. Odpadla so naporna in draga dežuranja, zasede in patruliranja letal-lovcev. Do izraza prihaja vedno večja preciznost. Vendar kljub vsemu ne gre vse tako idealno, kot kaže pričujoči sestavek, kajti tudi v poglavju vojne tehnike so še sredstva za napad v korak s sredstvi, ki naj bi zmanjšala učinkovitost pripomočkov za napad. Pojavili so se npr. stanionični lističi in sileno, pojavile so se oddaje sovražnih radarjev na istih valovnih dolžinah, ki so radarske oči včasih popolnoma zaslepile in presenetljivo preverile tisto, ki se se povsem zanesel zgolj na te naprave. Kljub tem in drugim šibkim točkam pa je radar nedvomno ena najvažnejših naprav, brez katere si precejnega in pravočasnega obveščanja prebivalstva o nalezljivih letal pri današnji hitrostih ne moremo zamisliti, kot si ne moremo zamisliti brez nje uspešne protiletalske obrambe.

SLAVKO TARMAN

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

DOŽIVETI SREDI ŠIRNEGA MORJA, NA TISOČE KILOMETROV STRAN OD NAJBЛИŽJE OBALE, IN ŠE MED VOJNO BRODOLOM JE ISTO KOT ZANESLJIVA SMRT. ČE PA PRI TEM NAD SVOJO GLAVO ZAGLEDATE ŠE LETALA, KI VAS ZAČNO OBMETAVATI Z BOMBAMI, POTEM SI ZAŽELITE LE TO, DA BI LAHKO UMRILI ČIM-
PREJ IN BREZ TRPLJENJA.

BOMBARDIRANJE SVOJIH

Britanska ladja »Lakonija« je odplula iz Capetowna z 2800 potniki. Na ladji je bilo, razen britanskih vojakov in njihovih družin še kakih 1800 italijanskih vojni ujetnikov, ki jih je stražilo kakih sto Poljakov. To potovanje ni bilo nikomur všeč. Pobožni in bojazljivi Italijani so prosili Marijo, naj jim bo v pomoč. Če so se le spomnili na ime svoje ladje, so se jim že začeli dvigati lasje na glavi. Prva »Lakonija« se je pogreznila v morske globine 1917. leta, potopile pa so jo nemške podmornice.

Isto ime je kasneje dobila neka stara tovorna ladja z 19.635 tonami, na katero so pritrdili nekaj topov. To je bila stara, počasna in umazana ladja, toda Nemci so jo označili za vojno ladjo in jo vključili v »črni seznam«.

»Lakonija« je plula sama, brez spremljevalcev. V prvih dneh plovanja se ni dogodilo ničesar

posebnega. Dvanajstega septembra 1942 zvečer je imela le še kakih 1500 kilometrov do svojega prvega cilja, do pristanišča Freetowna.

Noč je bila tiha in mirna. Na krovu so se igrali otroci. Tedaj pa se je torpedo zapil v trup ladje. Ura je bila osem. Ljudem se ni bilo povsem jasno, kaj se dogaja. Nato je prišlo do splošne zmede.

Takoj zatem je odjeknila nova eksplozija.

»Spustite splave!« je nekdo ukazal.

Težki gumijasti splavi so se avtomatično napolnili z zrakom, nato pa tresnili na morsk gladino in potopili one, ki so se znašli pod njimi. Ljudem pa še vedno ni bilo do tega, da skačejo v morje, čeprav čez pol ure kasneje ni bilo nobenega dvoma več o nadaljnji usodi ladje. Ob 8.45 se je premec vzdignil visoko v zrak, takoj nato pa se je ladja pogreznila

v morje. To se je zgodilo skoraj v hipu. Na ladji je bilo tedaj, razen kapitana, še kakih 1500 potnikov.

Na morsk gladini so se svetilke rdeče lučke na rešilnih plovilih in se razlegali klici na pomoč po angleško, italijansko in poljsko.

Sele zjutraj je bilo moč očitati obseg katastrofe. Povsod naokrog so plavali ostanki »Lakonije« in trupla. Živih ni bilo več v vodi. Vsi so si poiskali začasno zavetišče po čolnih.

Opoldne pa se je na morsk gladini nenadoma pokazala nemška podmornica U-156, ki je bila torpedirala ladjo. Kakšno presenečenje! Tokrat nemška posadka ni streljala z mitraljezi po brodolomcih, kot se je to običajno dogajalo. Nemški komandant Werner Hartenstein je spoštoval pomorske zakone.

Podmornica je bila uro kasneje nabito polna brodolomcev. Nemški kapitan jih je vkrcal na največje in najtrdnjše čolne, nato pa po radiu sporočil naslednje:

»Če kaka ladja želi pomagati brodolomcem z »Lakonije«, obljubljam, da je ne bom napadel. Vendar le v tem primeru, če nas tudi ona ne bo vznemirjala. Rešili smo 193 ljudi, smo pa na položaju 4° 52' sever in 11° 26' zahod. Nemška podmornica.«

Nemški admiral Karl Dönitz je odobril Hartensteinovo postopek. Ukazal pa je, naj bo podmornica pripravljena, da v primeru nevarnosti potone, in naj takrat ujetnike pomeče v morje.

Brodolomcem so povedali, da je vzpostavljena zveza z neko francosko ladjo, ki jim prihaja na pomoč. Podmornica je tri dni čakala na priložnost, da bi lahko komu izročila izmučene brodolomce. Nekateri izmed njih so ponovi skušali pobegniti in se čim bolj oddaljiti od Nemcev. Vse pa so spet našle druge nemške podmornice in jih vračale v nenavadno ujetništvo sredi oceana. Vojna je še vedno trajala, čeprav so se tokrat Nemci obnašali nenavadno velikodušno.

Šestnajstega septembra zjutraj so zaslišali ropot letalskih motorjev. Iz oblakov se je pokazalo neko zavezniško štirimotorno bombniško letalo. Nemci so na krovu raztegnili veliko belo zastavo z rdečim križem na sredi, radiotelegrafist pa si je prizadeval, da bi dobil zvezo s pilotom.

Letalo je napravilo nekaj krogov, nato pa se je oddaljilo proti jugozahodu. Natančno ob 12.32 se je spet vrnilo in z višine kakih sto metrov začelo z bombami obmetavati podmornico in čolne.

Nemci so sklenili, da se potope pod morsk gladino. Ena izmed bomb je padla zraven čolna, v katerem je bilo kakih sto ljudi. Polovica od njih je bilo ubitih.

Na obzorju se je pokazalo še eno letalo. Njegove bombe so padale vsepovsod in dvigale, kot nekakšne gobe, ogromne stebre vode. Nemški komandant je Italijane razporedil po dnu podmornice, Angležem pa ukazal, naj poskačejo v vodo.

»Mi nismo prekršili konven-

cije,« je dejal. »Pač pa so zavezniški postopali kot kaki gusarji. Pozdravljeni in mnogo sreče!«

Kdor je znal plavati, se je rešil, kdor pa ne, je utonil. Zvečer je naposled le prispela francoska ladja. Brodolomce so pobrali in odpeljali v neko ujetniško taborišče v Severni Afriki, odkoder so jih 1944. leta osvobodili Američani.

Predlanskim so objavili ime tistega, ki je bil ukazal bombardirati brodolomce z »Lakonije« in nemško podmornico. To je Robert Richardson, sedanjí brigadni general ameriškega letalstva.

»Nisem vedel, da so med brodolomci tudi Angleži. Vendar pa tudi to ne bi moglo preprečiti bombardiranja,« je izjavil Richardson. »Takrat je bilo tam v bližini več zavezniških ladij in smo morali Nemce odgnati proč. V nasprotnem primeru bi škoda lahko bila še mnogo večja.«

bila oba kadilca in sta ob naseljih, mimo katerih sta hodila, večkrat na tleh videla cigaretno ogorke, si jih nista upala porabiti. Bala sta se, da ju dim ne bi izdal. Ko sta kurila ogenj, sta pepel zbiral v razbito steklenico in ga stresala v morje.

Tako sta živela šestnajst let. Sedem let po vojni sta našla letak z obvestilom, da je vojne konec. Človek bi mislil, da se jima je usoda le nasmešnila in da bo to tudi konec njune robinzonske. Toda dobro vzgojena vojaka tudi takrat nista hotela »izdati« svojega cesarja. Vedela sta: to je le propaganda. Tako sta preživela še sedem let.

Nihče ne ve, kakšen bi bil njun konec, če ne bi enega od njih ujeti ribiči. Na policiji je trdovratno molčal. S tem je želel svojemu prijatelju dati dovolj časa za umik na drugi kraj otoka. Toda ta, ker je ostal sam, ni mogel vzdržati in je sam prišel. Ko so ju začeli kopati in briti, sta se pripravila na smrt. Se vedno nista verjela! Se tedaj ne, ko so jima poskrbeli telefonsko zvezo z družinama in ko sta zaslišala glasove svojih mater. Bila sta prepričana, da so tudi onidve s silo pripeljali pred telefon.

Šele na Japonskem, ko sta prišla domov, sta verjela v tisto, kar se je bilo zgodilo že pred tolikimi leti.

BIVŠIM BORCEM ARTILERIJSKE BRIGADE 9. KORPUSA

Odbor za pisanje zgodovine naše brigade ponovno naproša vse bivše borce, ki tega niso še napravili, naj pošljejo kar se da prej svoje sedanje naslove na naslov: Franc Bačnik, Ljubljana, Narodna banka — centrala, Titova 11.

Dim nad ravnino

Dolgo sva molčala, potem pa je Kue zašepetala: »Odiš!

Res je bilo že nekaj časa zgoraj vse tiho. Guu je globoko potegnil vase cigaretni dim in pokimal z glavjo:

»Ponoči sem Kue odpeljal iz podzemlja. Izgubila je mnogo krvi in ni mogla več dvigniti roke. Toda vseeno — niti stoka, niti solzice! Pozneje ko sva se bolje spoznala in se zaljubila drug v drugega, mi je povedala: »Veste, da sem takrat zajokala iz ljubezni do vas...«

»Več kot deset dni mi je potem nosila hrano babica,« je nadaljeval svojo pripoved Guu. »Potem pa je Kue okrevala in prišla znova. Od silne ljubezni se nisem mogel vzdržati, objel sem jo, poljubil in začel jokati. Kue je zardela in tiho rekla: »Zdaj pa jokate vi, veliki brat...« Da, vse to je bilo močnejše kot sem bil jaz, kot je bila moja volja, jokal sem in tega nikoli ne bom pozabil. Kue mi je pokazala rano na hrbtu in preprosto rekla: »Vidite, vse je minilo!« Nekaj pa je vseeno ostalo: desne roke Kue ne more naglo dvigniti.«

V najinem okupu je znova zavladal molk. Potem mi je Guu rekel:

»To je vse! Kaj pa ti misliš o vsem tem?«
»Kaj mislim? Imenitno dekle. Oženi se z njo, ne oklevaj... Res sta oba še zelo mlada...« sem dodal čez nekaj časa, ko sem vse skupaj znova premislil.

»Da, to je res, toda včasih se cele mesece ne vidiva.«
»Če bo jutri tam, me boš seznanil z njo?«
Guu je pritrdilno pokimal.

»Koliko je ura?« je zdaj vprašal on mene.

»Dve.«

»Pojčimo malo...«

S hrbtom sem se naslonil na steno okopa in skušal zaspati. Toda oči nisem mogel zatisniti. Morda zaradi te ljubezenske zgodbe. Kue... Najbrž je prav tako lepa kot je pogumna, sploh... Skozi špranje med plastmi ruše, ki je pokrivala okop, sem gledal nebo in migljajoče zvezde. Ta noč v Dolini trsov se mi je po zgodbi o mladem dekletu zdela še lepša. Po polju so se prikazovale luči, ki so pomenile, da se tam premika pehota.

V travi je tiho šelestel veter. Vse je bilo v tej brezkraini in mirni ravnini kot pravilčno, toda že se je bližal znojni dan... Tudi tiho ni bilo več dolgo. Od postojanke Gien Thanh se je zaslišalo enakomerno treskanje minometov.

»Začelo se je,« je rekel Guu. »Prvi vod vstopa v boj.«

Spopad je postajal vedno bolj oster, streljanje vedno bolj gosto. Zlohotno so drdrala sovražne brzostrelke. Guu je pokazal proti sovražni postojanki.

»Vse gre dobro. Najbrž bomo dobili nekaj malega orožja. Toda to ni najvažnejše. Glavno je, da bi prileteli semkaj helikopterji.«

Ze pol ure traja, kar streljajo minometi. Potem so eksplozije vedno bolj redke. Sem in tja se zasliši od postojanke strojnični rafal — sajgonski soldati se skušajo z njim hrabriti. Potem pa spet zavladala prejšnja tišina. Popolnoma se je zdanilo. Sliši se povelje: Nihče ne sme iz okopa. Guu čvrsto stiska k sebi cev svoje »Garande«.

Dani se. V visoki travi, oblit z obilno roso, so zapole ptice. Nebo se je pobarvalo z rožnato barvo, barvo gladiol. Guu s škricem bluze pokriva srebreno belo cev in bajonet »Garande« pred prvimi sončnimi žarki.

Včasih me je vznemirjal ropot helikopterjev, ki so se bližali, zdaj pa z radostno vznemirjenostjo čakam, kdaj se bodo pojavili. Mislim, da v tem počutju nisem sam. Ves vod jih je pričakoval, čakal s trdno voljo in prepričanjem. Nihče ni dvomil, da »orli« ne bodo odleteli od nas brez kazni. Nastavili smo jim mreže, vanje se bodo prav gotovo ujeli.

Ni nam bilo treba dolgo čakati. Sonce se še ni uspelo dvigniti nad ravnino, ko smo že zaslišali ropot letalskih motorjev. Guu je kričnil: »Pozor, lovci!« Odrinil je vejevje, ki je zakrivalo vhod v okop, vstal in se zazrl proti vzhodu.

»Dva sta!« je sporočil.

Tudi jaz sem vstal in videl: nad nas letita dve letali, dva mrhovinarja... Sklonila sva se in se znova zamaskirala. Letali sta napravili okoli nas širok krog. Ko sta leteli nad našimi okopi, sem opazil, kako so se jima pod krili zalesketale srebrnkaste rakete. S strašnim hrupom so se razletele nedaleč od naših okopov. Ravnina je zagorela v ognju. Rdeče ognjene kače so stekle, se zvijale po travnem morju, pokrite z roso. Od vročine je pokala trava tudi nad našimi glavami. Močan sunek vetra je pogнал ogenj proti nam in zdelo se nam je, da nas je plamen oplazil, toda prevrtil se je čez nas. Naše vejevje za maskiranje je zgorelo, mi pa smo ostali celi. Samo pepel se nam je prilepil na obraze in na oči.

Guu je tiho izgovoril:
»To ni nič. Bodite brez skrbi.«

— ameriška polavtomatska puška (NADALJEVANJE)

SANI
DRSALKE
SMUČI

Moške,
ženske in otroške
lasteks hlače —
VEZI ZA SMUČI »TIROLIA«

Vojskovali so se dvajset let

Niso hoteli verjeti, da se je vojna končala že 1945. leta. Raje so se šli Robinzone, ko pa da bi se vrnili iz džungle

Previdno je odmaknil veje in stopil na plano. Obstal je in oprezoval. Nato je zamahnil z roko in izza drevesa se je premaknila še ena senca... Tiho sta krenila po stezi. Nenadoma sta se zaustavila: na stezi sta zagledala zavoj časopisov.

Pozabila sta na vse, pokleknila in začela listati. Ne da bi spregovorila, sta pregledovala strani in iskala poročila z bojišč. Ni jih bilo. To se je namreč dogajalo 1960. leta.

»Poglej, Ito!« je eden izmed njiju zašepetal. »Bobova torta... stane deset jenov, kot nekdanj... Razumeš?«

Skočila sta na noge in stekla v grmovje. Nista se zmotila: če bi vojne bilo že konec, potem bi torta morala biti cenejša! Ustavila sta se šele globoko v džungli, kamor sončni žarki ne morejo nikoli prodreti.

»To je le propaganda, Ito...«
Že šestnajst let sta govorila šepetaje.

Minilo je dvajset let, kar je vojska japonskega cesarja položila orožje, vendar japonski vojaki še sedaj prihajajo iz džungel na tihomorskih otokih. Vse doslej niso vedeli, da na svetu spet vlada mir. S presenečenjem se vračajo k svojim družinam, ki so jih imele že za izgubljene.

Nad zaraslim in neprehodnim gozdom je odmevalo iz močnega zvočnika:

»Poročnik Onoda! Vojne je konec! Pridite z vašimi ljudmi!«

Vendar je džungla ostala nena. Slišati je bilo le odmev:

»Vojne je konec, vojne je konec...«

Letalski poročnik Onoda je 1945. leta ostal z dvema vojakoma na tihooceanskem otoku Lumbagu in izgubil stik s tamkajšnjo garnizijo. Ker so se bali, da bi jih imeli za dezertarje, so se začeli skrivati po gozdovih. Ljudje, ki so vsa svoja leta preživeli v mestu, so se nenadoma morali ukvarjati s poljedelstvom in živeti v džungli. Najprej so jedli žabe in polže, nato pa so začeli loviti podgane in kače...

Poročnik je imel uro, ki jo je z domačini zamenjal za dve svinji, dve kokoši in nekaj žita. Približno ob istem času, ko so njegovo družino obvestili, da je poročnik žrtvoval svoje življenje za cesarja, so si begunci začeli graditi kolibo. V njej je bila spalnica, v kateri so po tleh pregrnili opičje kože kot odeje, vanjo pa so z bambusovimi vejami napeljali vodovod in si napravili kopalnico.

Tri leta kasneje, 1962. leta, so domačini obvestili ameriške oblasti, da so v džungli opazili »kosmate blede ljudi«.

Takrat, ko je reševalna ekipa prodrla do njih, so Japonci živeli sorazmerno udobno. Imeli so dvajset svinj, sedemdeset kokoši in njivo z rižem in krompirjem. Izumili so celo kotel, v katerem so iz banan kuhali močno žganje.

Japonci trdijo, da se na raznih otokih Tihega oceana še dandanes skriva na stotine vojakov cesarske vojske.

Pomoč ukaželnim

Organizacije borcev širom po Sloveniji so doslej pri organiziranju izobraževanja borcev dosegle lepe uspehe, vendar pa je še zmeraj precej borcev, ki nimajo ustreznih izobrazbe.

Čas sprejemnih izpitov za višje in visoke šole bo prav kmalu napočil. Zato se je komisijske za socialne in zdravstvene zadeve borcev pri republičnem odboru Zveze združenj borcev NOV Slovenije odločila, da pomaga borcev, ki žele pridobiti primerno šolsko izobrazbo. V tem smislu je vsem občinam zveza združenj borcev NOV Slovenije poslala priporočila v zvezi s sprejemnimi izpiti v poletnem času:

■ Predsedstva občinskih združenj naj imenujejo tri do petčlane komisije za izobraževanje borcev. Te komisije naj se pogovorijo s kandidati in jim pomagajo urediti pri njihovih delovnih organizacijah vprašanje plačila šolnine za pripravljane tečaje in šolanje na višjih šolah;

■ takoj bi bilo treba sklicati sestanke borcev, na katerih bi jim pojasnili nujnost šolanja in možnosti, ki jih za to imajo;

■ kandidati ali združenja morajo takoj izpolniti prijavnice in jih poslati zavodu za dopisno izobraževanje — Dopisni delavski univerzi, Ljubljana, Parmova 39, do 31. januarja 1966.

Dopisna delavska univerza bo v vseh večjih središčih, kjer bo dovolj kandidatov, organizirala pripravljane tečaje za sprejem v višje šole. Kandidatom bo na razpolago tudi učno gradivo, predvsem za matematiko, fiziko, kemijo, slovenščino, družbeno in politično ureditev SFRJ ter zgodovino.

Šolnina za pripravljani tečaj bo znašala od 30.000 do 50.000 dinarjev — glede na to, za koliko predmetov bo treba pripravljati kandidata. Vse denarne zadeve bo treba reševati v okviru delovnih organizacij, v izjemnih primerih tudi pri občinskih skladih za šolstvo in skladih za borce.

Vpis v višje ali visoke šole svetujemo le tistim, ki so že pri dosedanjem delu dokazali zadostno zrelost in bodo sposobni spremljati študij na tej stopnji. Drugim priporočamo vpis v srednje šole, posebno tiste, ki jih organizira Dopisna delavska univerza v Ljubljani: dopisna ekonomska in tehniška šola za strojno, elektro, kemijsko in lesno stroko. Tiste borce, ki si želijo pridobiti kvalifikacije v določeni stroki, je treba usmeriti na ustrezne poklicne šole.

Za podrobnejše informacije se kandidati lahko obračajo na Dopisno delavsko univerzo v Ljubljani (tel. 316-043) ali na predsedstvo ZZB NOV Slovenije (tel. 20-440).

Za lažjo izbiro ustreznih izobraževalnih ustanov priobčujemo spisek višjih šol v Sloveniji.

LJUBLJANA:

Pedagoška akademija, višja šola za zdravstvene delavce, višja šola za socialne delavce, višja upravna šola, višja lesnoindustrijska šola, višja železniška tehniška šola.

GROBLJE PRI DOMZALAH:

Višja gospodinjstva šola.

MARIBOR:

Višja tehniška šola, višja ekonomska in komercialna šola, pedagoška akademija, višja pravna šola, višja agronomska šola, višja stomatološka šola.

PIRAN:

Višja pomorska šola.

KRANJ:

Višja šola za organizacijo dela. Na vseh omenjenih višjih šolah traja pouk dve leti, razen na višji šoli za zdravstvene delavce v Ljubljani in višji stomatološki šoli v Mariboru, kjer traja šolanje tri leta. Na višjo pomorsko šolo se lahko vpíše samo aktivni pomorščaki, na višjo kadrovsko (za organizacijo dela) pa le tisti, ki so zaposleni in ki ostanejo tudi med šolanjem na poklicnem delovnem mestu. Izredni študij je možen na vseh visokih šolah in je priporočljiv predvsem za tiste, ki so zaposleni.

POGOJI ZA VPIS

Kandidati se lahko vpšejo na podlagi letnega razpisa, ki ga obvezno objavlja vsaka šola. Brez sprejemnega izpita se lahko vpše kandidat, ki je končal študij ustreznih (srednjih) šol. Tisti, ki imajo srednješolsko izobrazbo, se vpšejo na podlagi sprejemnega izpita in vsaj triletno ustrezne prakse. Kandidati, ki imajo srednješolsko izobrazbo, ki pa ne ustreza nameravanemu študiju,

morajo opraviti sprejemni izpit, vendar se od njih ne zahteva predhodna praksa.

ODDELEK POSAMEZNIH VIŠJIH ŠOL

PEDAGOGSKA AKADEMIJA V LJUBLJANI ima oddelke za razredni pouk, oddelke za predmetni pouk, kjer poučujejo slovensko skupno s srbohrvaščino, ruščino, italijanščino, nemščino ali angleščino, angleščino z nemščino, slovenščino z zgodovino, zgodovino s slovenščino ali z zemljepisom in zemljepis z zgodovino. Likovna vzgoja se poučuje samostojno ali s slovenščino ali z zgodovino, knjižničarstvo pa ali s slovenščino, ruščino, srbohrvaščino, nemščino, zgodovino, angleščino, italijanščino in zemljepisom. Biologijo poučujejo s kemijo, matematiko s fiziko in obratno, tehnično vzgojo pa z osnovo, mi fiziko, s fiziko ali s kemijo. Na oddelku za predmetni pouk poučujejo tudi glasbo.

Oddelki za defektologijo pedagoške akademije vsebuje naslednje predmete (po izbiri): ortope-

metne učiteljice gospodinjstva pouka na šolah in strokovne delavce za druga delovna mesta v področju gospodinjstva v širšem pomenu te besede. Na višjo gospodinjstvo šolo se lahko vpšejo kandidati, ki so končali učiteljsko gimnazijo, vzgojiteljsko šolo, ekonomsko šolo, tehniško šolo ali medicinsko šolo za sanitarne tehnike. Tisti, ki so končali kakšno šolo druge stopnje, morajo opraviti sprejemni izpit iz organske in anorganske kemije ter fizike. Tisti, ki imajo samo osemletko, pa morajo pred vpisom opraviti sprejemni izpit, ki sestoji iz pismene naloge ter ustreznega izpita iz kemije, biologije, fizike in družbeno-politične ureditve SFRJ v obsegu, ki ga zahtevajo šole druge stopnje.

VIŠJA ŠOLA ZA ZDRAVSTVENE DELAVCE V LJUBLJANI izobražuje medicinske sestre, fizioterapevte, delovne terapevte, rentgenske tehnike in sanitarne tehnike.

Pogoji za vpis: sprejemni izpit morajo opraviti kandidati, ki nimajo ustrezne štiriletno šole 2.

Izpit obsega pismeno nalogo iz materinskega jezika za oba oddelka, za splošni oddelke pa je treba posebej opraviti še pismeni izpit iz osnov matematike ter ustna izpita iz splošne zgodovine in zgodovine naših narodov ter iz temeljev družbene in politične ureditve SFRJ. Za oddelke za statistiko in analize je treba opraviti še posebej pismeni in ustni izpit iz matematike, ustni izpit iz geografije ter ustni izpit iz temeljev družbene in politične ureditve SFRJ.

VIŠJA LESNOINDUSTRIJSKA ŠOLA V LJUBLJANI izobražuje strokovne kadre za višjo izobrazbo za potrebe lesnoindustrijskih delovnih organizacij. Na šolo se lahko vpšejo kandidati, ki so opravili diplomno na lesnoindustrijskem ali strojnem oddelku strokovne šole druge stopnje (ki traja najmanj 3 ali 4 leta in zahteva za sprejem dokončano popolno osemletko), in tisti, ki so dokončali srednjo šolo za umetno obrt. Šola vpisuje tudi diplomante kemijskega, elektrotehniškega in drugih oddelkov tehniških šol druge stopnje, pred vpisom pa morajo biti vsaj dve leti zaposleni v les-

obsega ustni izpit iz matematike in fizike.

PEDAGOGSKA AKADEMIJA V MARIBORU izobražuje učitelje z višjo izobrazbo za razredni in predmetni pouk na osnovni šoli ter učitelje z višjo izobrazbo na strokovnih šolah in izobraževalnih centrih. Na akademiji so te študijske skupine: razredni pouk, slovenski in ruski jezik, slovenski in angleški jezik, slovenski in nemški jezik, slovenski in madžarski jezik, angleški in ruski jezik, angleški in nemški jezik, zemljepis in zgodovina, biologija in kemija, matematika in fizika, tehnična vzgoja, likovna vzgoja, glasba, telesna vzgoja in biologija, telesna vzgoja in zemljepis, tehnično risanje in strojni elementi in strojeslovje, kovinarski praktični pouk in tehnologija, strokovni predmeti elektrotehniške stroke (jaki tok), blagovništvo ter organizacija tehnike in poslovanja v blagovnem prometu in stenografija ter strojeslovje.

Na akademiji se lahko vpšejo kandidati, ki so končali z zaključnim izpitom srednjo šolo, kjer je trajal pouk najmanj štiri leta.

Kdor se hoče vpisati na oddelke za razredni pouk, za tehnično vzgojo, za glasbo, za likovno vzgojo in za telesno vzgojo, mora poprej opraviti posebno preizkusnjo. V študijske skupine za tehnično risanje s strojnimi elementi in strojeslovje ter za elektrotehniški pouk (jaki tok) se lahko vpšejo kandidati, ki so opravili zaključni izpit na tehniški šoli ustreznih stroke.

VIŠJA TEHNIŠKA ŠOLA V MARIBORU izobražuje inženirje (prve stopnje) strojništva, elektrotehnike, gradbenike, kemijske tehnologe, kemike, tekstilne tehnologe in varilce.

V oddelku za strojništvo so tehnološko-obratovni, energetsko-konstrukтивni in varilski odsek. V oddelku za elektrotehniko sta odseka za energetiko in oddelki za elektroniko, v oddelku za gradbeništvo in komunalno sta gradbeno-operativni in gradbeno-komunalni odsek, v oddelku za kemijo pa odseka za kemijsko tehnologijo in za kemijo. V oddelku za tekstilno tehnologijo ni odsekov.

V šolo se lahko vpšejo tisti, ki so z uspehom zaključili šolanje v gimnazijah ali ustreznih srednjih strokovnih šolah, katere učni program za matematiko, fiziko in kemijo je po obsegu enak programom istih predmetov v gimnazijah; tisti, ki so z uspehom zaključili šolanje na srednji šoli, kjer učni program iz matematike, fizike in kemije ni enak programu gimnazije, v ustreznih strokovnih šolah ali kakoli drugi strokovni šoli s praktičnim poukom ali vajenski šoli ali pa v ustreznih vajenski šoli za aktivne podoficerje ali vojaške uslužbence, na katerih je šolanje trajalo vsaj tri šolska leta in so opravili sprejemni izpit; tisti, ki niso končali ustreznih šol, če so bili vsaj štiri leta na uspešnem praktičnem delu, ki ustreza smeri študija, v gospodarstvu ali kakšni drugi družbeni dejavnosti, in z uspehom opravilo sprejemni izpit.

Sprejemni izpit obsega splošni del in posebni del. Splošni del sprejemnega izpita obsega pismeno nalogo o splošni temi ali temi iz stroke, katero želi kandidat študirati. Posebni del sprejemnega izpita obsega snov iz matematike, fizike in kemije. Kandidati morajo obvladati snov, ki je temelj za uspešni študij na višji šoli. Splošni del sprejemnega izpita se opravlja pismeno, posebni del pa pismeno in ustno.

NA VIŠJI EKONOMSKO-KOMERCIJALNI ŠOLI V MARIBORU se usposablja višji kadri za bančništvo in finance, splošno komercialno, turizem in gostinstvo ter zunanjo trgovino. Za vsako omenjeno strokovno področje ima šola posebni oddelke in učni načrt.

Sprejemni izpit morajo opraviti vsi kandidati razen tistih, ki so končali ekonomsko, tehniško ali drugo strokovno šolo za gospodarstvo in družbene službe ali pa gimnazijo. Drugi morajo imeti najmanj uspešno končano osemletko, če imajo vsaj štiri leta ustreznih delovnih praks. Sprejemni izpit obsega: pismeni in ustni izpit iz materinskega jezika in matematike ter iz enega izmed tujih jezikov, ki se poučujejo v šoli; ustni izpit iz sociologije in družbene ter politične ureditve SFRJ.

VIŠJA PRAVNA ŠOLA V MARIBORU usposablja pravnike za posamezne panoge gospodarstva in druga področja družbene in javne dejavnosti.

Brez sprejemnega izpita se vpše kandidati, ki so končali poletno šolo druge stopnje, na kateri traja pouk 4 leta. Kandidati brez takšne šole se lahko vpšejo na višjo pravno šolo, če imajo osemletko, 4 leta ustreznih praks pri državnih organih ali delovnih in drugih organizacijah, in ki uspešno opravijo sprejemni izpit, ki je pismeni in ustni. Pismeni izpit se sestoji iz naloge v materinske ali kakoli splošni temi, ustni pa obsega snov iz temeljev politične in družbene ureditve SFRJ, splošne in narodne zgodovine od začetka kapitalizma naprej ter dialektične logike.

VIŠJA AGRONOMSKA ŠOLA V MARIBORU izobražuje inženirje z višjo izobrazbo v treh svojih oddelkih: za poljedelstvo, živilstvo in sadjarstvo ter vinogradništvo.

Brez sprejemnega izpita se vpšejo kandidati, ki so končali gimnazijo ali ustrežno šolo druge stopnje, katere učni program za biologijo in kemijo je po obsegu enak programu teh predmetov v

gimnazijah. Sprejemni izpit pa morajo opraviti kandidati, ki so končali šolo druge stopnje, na kateri učni program iz biologije in kemije ne zadostuje zahtevam iz zgorajnjega stavka. Šole, na katerih traja pouk manj kot tri leta, ne pridejo v poštev. Sprejemni izpit morajo opraviti tudi tisti, ki niso končali šole druge stopnje (vsaj triletno), imajo pa osemletno osnovno šolo in vsaj 4 leta študija ustreznih uspešnih praks v gospodarstvu ali kakšni drugi družbeni dejavnosti.

Sprejemni izpit obsega splošni in posebni del. Splošni del obsega pismeno nalogo v materinskega jezika, srbohrvaščini ali makedonščini) o kakšni splošni strokovni temi. Posebni del izpita, ki se opravlja ustno ali pa ustno in pismeno, obsega biologijo in kemijo.

VIŠJA STOMATOLOŠKA ŠOLA V MARIBORU izobražuje terapevte za zobozdravstveno delo, za katere je potrebna višja strokovna izobrazba.

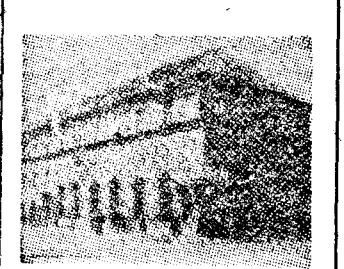
Brez sprejemnega izpita se vpšejo kandidati, ki so končali gimnazijo, medicinsko srednjo šolo ali šolo za aktivne sanitarne oficije. Sprejemni izpit morajo opraviti kandidati, ki so končali kako drugo srednjo šolo. Le-ti opravijo samo posebni del sprejemnega izpita, ne pa tudi splošnega dela. Sprejemni izpit opravlja tudi polnoletne osebe, ki niso končale zgoraj navedenih šol, če so bile vsaj 4 leta z uspehom zaposlene v zdravstveni stroki kot zdravstveni delavci. Le-ti delajo splošni in posebni del sprejemnega izpita. Splošni del sprejemnega izpita obsega pismeno nalogo o splošni temi, v materinskega jezika (v narodnem jeziku ali v jeziku narodnostne manjšine). Posebni del — njegov program — se objavi v vsakoletnem razpisu za vpis v šolo.

VIŠJA ŠOLA ZA ORGANIZACIJO DELA V KRANJU izobražuje kadre z višjo izobrazbo na področju organizacije dela in kadrovske dejavnosti ter na področju varnosti pri delu.

Šola ima naslednje oddelke: za organizacijo dela, za varnost pri delu (v Ljubljani), za kadrovske dejavnosti.

Brez sprejemnega izpita se vpšejo kandidati, ki so končali poletno srednjo šolo. Tisti, ki nimajo srednje šole, morajo dati sprejemni izpit. Program sprejemnih izpitov objavi šola v rednem letnem razpisu za vpis v šolo. Zaželeno je, da je slušatelj zaposlen na delovnem mestu, za katerega ga šola izobražuje.

V Mariboru obiščite

Kavarno »ASTORIA« pri starem mariborskem gradu. Kavarna je urejena v stremem dunajskem slogu. Poskrbljeno je za prijetno razpoloženje pri vsakodnevem koncertu, udoben počitek na lepem, senčnem vrtu. Ples in zabava na letnem vrtu in v nočnem lokalu »Dancing« od 20. do 4. ure.

KOLODOVRSKO RESTAVRACIJO MARIBOR Kjer dobite okrepčila, prigrizke in pižame, izbrane specialitete srbske kuhinje, restavraciji na železniški postaji in poleg tudi na restavracijskem vrtu. Menjalnica.

MESTNO RESTAVRACIJO v bližini Glavne trga s parkirnim prostorom. Gostom postrežejo z vsemi jugoslovanskimi specialitetami. Dobra sortirana vina iz vse Jugoslavije. Menjalnica.

gostinsko podjetje ASTORIA Bife »TURIST« na mejnem prehodu Sentilj. Pri potovanju v Jugoslavijo preko Sentilja vam je takoj na mejnem prehodu in pri povratku na razpolago bife »Turist« z originalnimi vini in ostalimi pižami, suhim in konzerviranimi mesnimi izdelki, narodnimi umetninami in turističnimi spominki in menjalnico.

gostilno »PRI MOSTU« Trate ki je prava domača gostilna. Gostom postrežejo z domačimi prekišnimi specialitetami, najboljimi slovenskimi vini. Čedne in cenene tujske sobe. Menjalnica.

RESTAVRACIJO »ASTORIA« SENTILJ — priznana mednarodna kuhinja, dobro založene vinske kleti s sortnimi domačimi štajerskimi in drugimi vini, menjalnica.

BIFE »LOVEC« Kjer dobite ob vsakem času vedno pripravljena mrzla jedila, poleg domačih in srbskih vin.

GOSTILNO »KERENCIC« V PESNICI Kjer vam domača kuhinja nudi topli in hladni jedila, znani obilni narezki z domačo vloženo šunko in domačimi klobasami, dobra vina in osvežujoče pižame.

BIFE KOSAKI — izbrana hladna okrepčila, kvalitetna domača, srbska in italijanska vina.

GOSTILNO »DRAVA« MARIBOR — solidna postrežba z jedmi domače kuhinje — kvalitetna vina.

Sprejem starih borcev in aktivistov v Stožicah

V ponedeljek, 10. januarja, je združenje borcev v Stožicah v sodelovanju z borci z Ježice in iz Savelj-Kleč priredilo sprejem za starejše udeležence NOB ter za matere in očete padlih in še živčih borcev in aktivistov iz treh krajevnih skupnosti. Sprejema se je udeležilo okrog 60 povabljenih, med njimi tudi 82-letni Hinko Privšek, 80-letni Franc Kušar in spomeničarka Rezka Klopčič. Stari bojni tovariši in starši revolucionarjev so se v prijetnem vzdušju pogovorili o svojem sedanjem življenju ter se za nekaj ur povrnili v čase izpred dvajsetih in več let, ko so z ramami pomagali tkati mrežo odpora proti okupatorju. Ob zvokih majhnega ansambla so se tudi urnih nog zavrteli. Tovariško razpoloženje so prisrčno izpolnili učenci osnovne šole Stožice, ki so izvedli krajši kulturni program. Povabljeni so bili s sprejemom in pogo-

stitvijo zelo zadovoljni. Nekateri izmed njih so se ob tej priložnosti srečali po dolgem času. Za mnoge je, čeprav so stari, organizacija nujno potrebna vez z drugimi tovariši, ki so krvaveli za svobodo.

Omeniti moramo tudi to, da je družabno življenje borcev v Stožicah zelo razgibano in pestro. Imajo lepo opremljen klub, v katerem se v večernih urah pogovarjajo in gledajo televizijo. Še posebno jih je lani razveselil obisk kumrovških borcev; le-tim so obisk vrnili ob lanskem dnevu republike. Tako stožički borci navezujejo prijateljske stike tudi z borci drugih organizacij. Pri tem niso pozabili na mladino: poleti bo skupina kumrovških pionirjev prišla na počitnice v Stožice — vsi oskrbno bodo imeli pri borcih doma — stožički pionirji pa bodo odšli v Kumrovec. Pobuda, bržkone edinstvena v Sloveniji, je vredna pohvale in posnemanja. Žč

dika za duševno prizadete otroke, ortopedika za mladino z motnjami vedenja in osebnosti, morda pedagogika.

Na oddelku za izobraževanje učiteljev strokovnih šol pa poučujejo izobraževanje učiteljev praktičnega pouka in izobraževanje učiteljev strokovno-teoretičnih predmetov v strokovnih šolah učencev v gospodarstvu.

Kakšni so pogoji za vpis v pedagoško akademijo v Ljubljani? Kandidati, ki nimajo končane gimnazije, učiteljske, srednje vzgojiteljske šole, tehniške ali njej ustreznih strokovnih (srednjih) šol za gospodarstvo in družbene službe, pa so končali vsaj osnovno šolo in imajo vsaj tri leta delovne prakse na področju, iz katerega žele izpolniti svoje znanje, morajo pred vpisom opraviti sprejemni izpit. Za sprejemni izpit na oddelke za učitelje strokovnih šol veljajo tiste posebni pogoji:

Za kandidate za učitelje praktičnega pouka velja pogoj, da so končali vajensko ali industrijsko šolo in imajo vsaj 5-letno učno ali proizvodno prakso, da so končali mojstrsko šolo, delovodsko šolo oziroma šolo za visokokvalificirane delavce ustreznih stroke, predhodno pa še šolo za kvalificirane delavce in imajo vsaj 4-letno učno oziroma proizvodno prakso, ali so opravili mojstrski izpit in so predhodno končali šolo za kvalificirane delavce ter imajo vsaj 4-letno učno ali proizvodno prakso.

Kandidati za učitelje strokovno-teoretičnih predmetov na strokovnih šolah pa morajo imeti končano (srednjo) tehniško ali njej ustrežno strokovno šolo za gospodarstvo in družbene službe. V tem primeru torej ne pride v poštev vpis na podlagi sprejemnega izpita.

VIŠJA GOSPODINJSKA ŠOLA V GROBLJAH izobražuje pred-

stopnje, imajo pa osemletko in vsaj 4 leta ustreznih praks. Izpit obsega pismeni in ustni izpit iz materinskega jezika in ustni izpit iz fizike, kemije in biologije, ki ga zahteva gimnazija; to velja za sprejem na oddelke za medicinske sestre, delovne terapevte in sanitarne tehnike; za oddelke za fizioterapevte in rentgenske tehnike pa sta potrebna pismeni in ustni izpit iz materinskega jezika in izpit iz fizike, matematike in biologije po programu gimnazije.

VIŠJA ŠOLA ZA SOCIALNE DELAVCE V LJUBLJANI vzgaja delavce za delo v družbenih službah ter za delo v gospodarskih organizacijah in ima temu ustrezno dva oddelka. Po posebni pogodbi z republikanskim zavodom za socialno zavarovanje izobražuje šola tudi kadre za potrebe socialnega zavarovanja.

Šola vpisuje brez sprejemnega izpita kandidate, ki so končali štiriletno šolanje 2. stopnje. Sprejemni izpit pa morajo opraviti kandidati, stari najmanj 22 let in s štirimi leti delovne prakse. Sprejemni izpit obsega pismeni in ustni izpit iz materinskega jezika in matematike ter ustni izpit iz zgodovine jugoslovanskih narodov in osnov družbene ureditve SFRJ.

VIŠJA UPRAVNA ŠOLA V LJUBLJANI usposablja kadre z višjo izobrazbo za delo v javni upravi (v družbeno-političnih skupnostih ali v družbenih službah) in v gospodarstvu. Ima dva oddelka oziroma dve usmeritvi: splošni oddelki ter oddelki za statistiko in analize. V okviru šole deluje center za dopolnilno usposabljanje in strokovno izpopolnjevanje upravnih delavcev v organih družbeno-političnih skupnosti, delovnih in drugih organizacijah.

Sprejemni izpit morajo opraviti vsi, razen tistih, ki imajo gimnazijo, učiteljske, ekonomske (srednje) šole in politično šolo z rangom srednje šole. Sprejemni,

ni industriji; tiste, ki so končali šolo za odrasle na stopnji tehniške šole, ki daje enako izobrazbo kot zgoraj navedene šole (ako programi oddelkov za izobraževanje zaposlenih niso enaki programom rednih tehniških šol, morajo kandidati pred vpisom opraviti preizkusni izpit); kvalificirane delavce, vendar le, če imajo po izpitu za kvalifikacijo vsaj še pet let prakse v lesnoindustrijski stroki, pred vpisom pa opravijo preizkusni izpit; absolventi lesnoindustrijskih delovodskih šol, če imajo pred vpisom 2 leti prakse v operativni, pred vpisom pa opravijo sprejemni izpit; tiste, ki so končali le popolno osemletko in so v lesni industriji zaposleni vsaj pet let, pred vpisom pa opravijo sprejemni izpit.

Kandidati, ki so zaključili le gimnazijo, nimajo pogojev za vpis na višjo lesnoindustrijsko šolo. Preizkusni izpit se opravlja ustno in pismeno, obsega pa slovenščino, matematiko, fiziko in kemijo. Snov je zajeta v takem obsegu kot na tehniških šolah.

VIŠJA ŽELEZNIŠKA TEHNIŠKA ŠOLA V LJUBLJANI izobražuje višje strokovne kadre za delo na področju signalno varnostnih naprav in na področju telekomunikacijskih naprav na železnica. V šolo se lahko vpše, kdor je uspešno končal gimnazijo, strojno tehniško šolo ali elektrotehniško šolo. Vpise pa se lahko tudi tisti, ki niso končali ustreznega zgoraj navedene šole, pač pa neko drugo stopnjo, če uspešno opravijo sprejemni izpit iz fizike. Tisti, ki niso dovršili nobene od omenjenih šol, se lahko vpše, če je končal osnovno šolo in je bil najmanj štiri leta zaposlen v ustreznih železniški službi ter je uspešno opravil sprejemni izpit. Le-ta ima splošni in posebni del. Posebni del obsega pismeno nalogo, s katero se ugotovi, ali zna kandidat svoje misli izražati in jezikovno pravilno izražati v materinem jeziku. Posebni del izpita

Kdo je bil Vinko Kristan?

Iz obvestil v časopisju in govoric naša javnost že dalj časa ve, da je Franc Rozman, znani italijanski ovaduh, v preiskovalnem zaporu in da bo najbrž v kratkem prišel pred sodišče. Med drugim bo obtožen tudi uboja Vinka Kristana v dvorišni hiši na sedanji Trubarjevi 73 a v Ljubljani, kar se je zgodilo dne 9. aprila 1942. Takrat je bil Kristan mobilizacijski referent glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet.

Kdo je bil Vinko Kristan, pa naša javnost ve bolj malo. Čeprav je bil pred vojno partijski funkcionar, ki je mnogo obetal, se v nekaj mesecih vstaje ni mogel še bolj dvigniti in razviti. Prej mu je namreč krogla pretrgala nit življenja. V naši publicistiki s tematiko o revoluciji in NOB je ostal razmeroma malo opažen.

Kot otrok je živel v zelo težkih razmerah. Bil je pastir pri raznih kmetih, hlapec in priložnostni delavec po vaseh ob severnem robu Ljubljane. Kljub težavam se je prebil do gimnazije, končal štiri razrede in Kristofov učni zavod ter se začel udeleževati tudi literarno. Leta 1935 se je zaposlil na železnici v Škofji Loki. Istega leta je bil star komaj 22 let, sprejel v KP. V naslednjih letih je bil organizator gibanja okoli Društva kmečkih fantov in deklet. Leta 1938 je postal član vodstva tega društva, naslednje leto član mladinske komisije pri CK KP Slovenije. Leta 1940 je postal tudi član pokrajinskega komiteja SKOJ za Slovenijo. V začetku tega leta ga je CK poslal v Novo mesto kot svojega instruktora. V Novem mestu je veliko pripomogel pri krepitvi KP. Kot komunist je kmalu padel v oči orožnikom, opazovali so njegovo delo, toda niso mu mogli do živga, čeprav so ga aretirali. Kmalu so ga morali izpustiti zaradi pomanjkanja dokazov in ker se je zanj zavzelo več vidnih ljudi v Novem mestu in okolici. Tudi tamkajšnji oblastniki v stari Jugoslaviji niso bili več tako odločni sovražniki komunistov kot prejšnja leta in kot v drugih krajih.

Kristan se je vrnil v Ljubljano tik pred vojno in tu nadaljeval svoje delo, ki bi služilo temeljitejši in obširnejši prikaz, kot je tale in vsi prejšnji.

Tovarišica Pavla Mencejeva, zdaj upokojenka iz Ljubljane, je Kristana spoznala prek svo-

jega brata Jožeta, ki je padel januarja 1945 pri Vačah kot partizan. Jože je bil član KP že pred vojno in se je kot tak poznal s Kristanom in drugimi vodilnimi člani KP.

Stanovala je na Malgajevi, na Medvedovi ul. 7 pa je imela pasarsko delavnico, ki jo je po močevi smrti sama vodila. Tam je zdaj spominska plošča, pomen te delavnice in vloge Mencejeve pa sta bila že večkrat obširno opisana.

Nekega dne, spomladi 1941, precej pred nacističnim napadom na SZ, je brat pripeljal k Mencejevi neznanega, mladega fanta. To je bil Kristan. Od takrat dalje je pogosto zahajal k Mencejevi. V delavnici so pripadniki prvih akcijskih skupin OF, med njimi tudi Kristan, dobivali orodje za razne sabotaže. Tako pile, klešče za škivanje žice, žage za železo, steklenice za kisline in drugo. Mimogrede so se tudi pogovarjali. Seveda se takrat nihče ni predstavljal, nihče ni poizvedoval, kakšno funkcijo ima kdo in v kakšnih razmerah živi, odkod je doma in podobno. Zato tudi Mencejeva ni spraševala Kristana ničesar, razen kaj je novega. Takoj pa je opazila, kako je zamorjen in kar preveč skromen.

Spominja se ga, kako je bil vesel, ko je Nemčija napadla SZ. Dejal je, da je zdaj upanje, da bodo okupatorji kmalu poraženi. Podobno so upali in se veselili takrat vsi naši ljudje. Toda vojna se je šele začela in je trajala malo manj kot še štiri leta. Mnogi so še padli, med njimi tudi Kristan...

Kristan je bil že takrat ilegalce. Kot tak je moral pogosto menjati stanovanje, obleko, zunanost. Pri Mencejevi so ilegalce strigli, brili, jim barvali lase, tam so menjavali obleko. To je organizirala preko zveze z drugimi obrtniki. Življenje ilegalcev v tistih časih ni bilo postlano z rožicami, živeli so

nevarno, telesno in duševno naporno življenje.

»Marsikdaj se je pri meni najedel, umil, obrisal, očedil in naspal,« pripoveduje Mencejeva. »Slutila sem, da je lačen. Ponujala sem mu jesti, pa je odklanjal, češ da je že jedel ali da naj raje dam svojim otrokom. Nagovarjala sem ga, da sem že dala kuhat tudi zanj, da bo postano in da bo treba hrano zavreči, če je ne bo pojedel. Sele tedaj je vzel žlico v roko. Po tem, kako je jedel, sem videla, da je dejansko zelo lačen. Podobno je bilo z nogavicami. Morala sem ga skoraj prisiliti, da je vzel druge. V čevljih je imel pogosto kar strgane obujke.

Med drugim se ni hotel niti z milom umivati, češ da je milo težko dobiti in naj ga raje hranim za svoje otroke...

Niso bili vsi ilegalci tako skromni kot Kristan, zato sem si ga še bolj zapomnila.

Ves čas je Mencejeva med drugim delala tudi po liniji »Slovenske narodne pomoči«. S tem delom se je ukvarjal tudi Kristan. Takrat namreč sektorji dela niso bili še tako strogo ločeni kot kasneje, ko je organizacija OF zaradi izkušeni začela uporabljati bolj popolne oblike dela.

Dan pred svojo smrtjo je Kristan spet prišel k Mencejevi in ji predlagal, da bi se naslednji dan udeležila sestanka pri Stefančičevi na takratni Sv. Petra cesti. V tisti hiši je bila Mencejeva že večkrat prej in je Stefančičevo dobro poznala, ker sta imeli organizacijske zveze. Kristan je dejal, da se bodo pogovarjali o bodočem delu. Obljubila je, da bo šla...

»Odpravila sem se na pot, toda pred »Emono« me je srečal Dušan Bravničar s kolesom, drugače tudi gost naše hiše. Vprašal me je, kam grem, in ko sem mu povedala, mi je sporočil, naj ne hodim tja. Dejal je še, da so na sestanku sklenili, da bom pustila vse drugo delo in se ukvarjala samo s pirotehniko. Morala sem ubogati, vrnila sem se in tako nevede ušla iz pasti.

Zvečer je Bravničar spet prišel k nam in mi povedal, da je Kristan padel in da zato ne bo več prišel. Pripovedoval je, kako so nekatere naše aretirali in kako pogumno se je zadržala Darinka Kovačičeva.

Nekako čez dva ali tri dni je prišla k meni Stefančičeva, s katero sva bili v isti partijski celici. Pripovedovala je sa-

mo to, kako naši ljudje hrabro umirajo. Pri tem je mislila na Kristana, ki je umrl v njeni kuhinji, potem ko so ga sestre lili s police, kamor se je bil skrčil. Stefančičeva je tudi povedala, da je bil pri uboju navzoč znani Rozman. Tudi ona je pripovedovala, kako mu je Darinka pljunila v obraz, skočila vanj in mu očitala izdajstvo.

Zelo smo se bali, ker niso Stefančičeve zaprli. Sumili smo, da so jo pustili zunaj samo zato, da bi jo zasledovali. Kasneje so jo res zaprli in obsodili.

Zapisal MP

Lojze Vindiš otvarja tovariško srečanje

TOVARIŠKO SREČANJE BORCEV ZIDANŠKOVE BRIGADE

Na predvečer letošnje 23. obletnice zadnjih bojov Pohorskega bataljona so se v Mariboru sešli nekateri borci 11. SNOUB Miloša Zidanška in proslavili 22-letnico ustanovitve te brigade. Tovariškega srečanja so se tudi udeležili predsednica mestnega sveta v Mariboru Vera Kolarič, bivši komandant četrte operativne cone in narodni heroj Jože Borštnar, komisar Zidanškove brigade Franta Komel, njegov pomočnik v brigadi Lojze Vindiš-Dunda, zastopniki ZB mariborskih mestnih občin in predstavniki mariborskega muzeja narodne osvoboditve.

Prijetno svečanost je otvoril Lojze Vindiš-Dunda, predsednik pripravljalnega odbora XI. SNOUB Miloša Zidanška — Pohorske, ki je letos pripravil že sedmo tovariško srečanje med borci. Nato pa je Vera Kolarič v imenu mestnega sveta sporočila navzočim, da je mestni svet Maribora prevzel pokroviteljstvo nad Zidanškovo brigado. To vest so borci brigade sprejeli z velikim veseljem. Potem je govorila o prvih partizanskih akcijah na Pohorju, o vojaških operacijah Zidanškove brigade ter o pomenu te brigade in drugih partizanskih enot v tem predelu Slovenije.

Na tovariškem srečanju so petim preživelim borcem Zidanškove brigade, ki so slavili petdesetletnico, podarili knjigo Poslovilna pisma ustreljenih talcev v okupirani Štajerski z

jubilejnim posvetilom. Med slavljenici so bili Lenka Potočnikova, znana borka že iz Koroškega odreda in po tem, da je bila poleg neustrašnosti v brigadi tudi spretna kuharica. Jakob Mihelič-Savo, ki je čeprav brez potrebnega znanja iz medicine znal uspešno ozdraviti rane borcem Zidanškove oziroma Pohorske brigade. Stane Lavrič, kulturni referent v brigadi — nanj so bili borci še posebej ponosni, ker je z njegovim prihodom kmalu izšla prva številka brigadnega časopisa. Za pohorske kmete je to kajpak veliko pomenilo, saj so se lahko prek tiskane besede podrobneje seznanili s cilji NOB in se tako še bolj povezali z brigado. Ivo Skerlovnik, znan politični delavec na Pohorju in na Koroškem, čigar velike zasluge so bile pri zbiranju podatkov o gibanju okupatorjevih vojaških enot in njihovih namenov. Marsikatera odločitev štaba Zidanškove brigade je bila zasnovana prav na njegovih podatkih. Posebno so se udeleženci razveselili, da je bil med jubilarji tudi Jože Borštnar, nekdanji komandant četrte operativne cone, pod katero je spadala tudi Zidanškova brigada. Njegove zasluge za razvoj Zidanškove brigade so brez dvoma zelo velike. Taborniki, ki nosijo ime po tej brigadi, pa so izvedli prisrčen program in se v pozdravnem govoru zahvalili za pozornost, ki

jim jo izkazujejo ti borci. Hkrati so izrazili željo po še tesnejšem sodelovanju. Udeleženci tovariškega srečanja so se poleg obujanja spominov na junaške dni tudi pogovarjali o zbiranju gradiva in pisanju zgodovine Zidanškove brigade.

Ob tej priliki sem povabil na kratek razgovor predsednika pripravljalnega odbora za praznovanje ustanovitve Zidanškove brigade Lojzeta Vindiša-Dundo, kateremu so ti borci zelo hvaležni, saj je tudi njegova velika zasluga, da so se lahko borci te vojaške enote že tolikokrat v taki obliki srečali. Med drugim mi je Vindiš pripovedoval, da tesno sodelujejo z občinskimi skupščinami Maribor, Tabor, Slov. Bistrica, Konjice, Slovenj Gradec, Radlje, Mozirje, Hrastnik in Trbovlje. Na teh območjih je Zidanškova brigada velikokrat operirala. S taborniki, ki imajo več kot 200 članov, so priredili več spominskih pohodov po poteh, koder je nekoč hodila Zidanškova brigada. Ob 20. obletnici osvoboditve je šlo 25 borcev te brigade s 150 mladinci in mladinkami iz bivšega mariborskega in celjskega okraja na Osankarico, po obronkih Pohorja — do Primoža, kjer je bila 7. januarja 1944 ustanovljena Zidanškova brigada, nato pa po Mislinjski, Saleški in Savinjski dolini do Dolenjske. Doslej so tudi že uredili kartoteko o borcih Zidanškove brigade, ki jo izpopolnjujejo. Pred seboj imajo še veliko načrtov.

D. MIKLAVEC

Geološki zavod

LJUBLJANA

- OPRAVLJA ZNANSTVENE IN RAZISKOVALNE NALOGE NA PODROČJU GEOLOGIJE, GEOFIZIKE IN SORODN'H VED
- PROJEKTIRA IN IZVAJA VRTALNA, RUDARSKA, HIDROGEOLOŠKA, GEOTEHNIČNA IN DRUGA RAZISKOVALNA IN KONSOLIDACIJSKA DELA, TER
- KONSTRUIRA IN IZDELUJE STROJNO IN DRUGO RAZISKOVALNO OPREMO

DELOVNEMU LJUDSTVU IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELIMO VSO SREČO V NOVEM 1966. LETU

Miodrag
TripkovićNOČ
OBRAČUNA

Človeček na postelji je poskočil. Ko se je dvigal, da je sedel, je s čevlji razparal svileni posteljni pregrinjalo. Celi curki znoja so mu tekli po čelu in drseli prek neobritnega obraza ter izginjali za umazanimi srajčnim ovratnikom.

— Ne, ne, — je obupno zarjovel, a Ranko ga je pahnil in znova se je zvalil na posteljo. — Nismo mi krivi... nismo, — je nadaljeval zadahano z malo tišjim glasom. — Ona... vse si je izmislila ona... ona je z Nemci... mi nismo ni... Ona nas je vpletla v vse to, nato pa nas je z grožnjami prisiljevala, da smo prinašali podatke. Jaz nisem... — Glas se je zlomil in močno hlijanje je streslo njegovo telo, ki se je zvijalo kot povozena kača.

Ona pa, lepa rdečelaska, še pred eno uro ponosna boginja, vsemogočna gospodarica vseh tistih, ki so jo požirali s pohlepni očmi, se je bila stisnila v globok naslonjač. Z izgubljenim, brezraznim pogledom je strelala v vzorec na preprogi. Kot odmev človeka, ki je pred pogubljenjem prebiral obsodbo pred množico gledalcev, so ji odmevale v ušesih besede njenega preplašenega sodelavca, zvenele vedno glasneje, tako da je pomislila, da se ji bo glava razletela na stotine kosov. Ta odmev: ona je... ona je... ona je... in tadvina moža, ki sta prišla, da izvršita obsodbo, so jo popolnoma zlomili. Ni imela moči, da bi se zganila, ni imela volje, da bi razprla svoje polne, kljub mrliški bledici še vedno lepe ustnice, in da bi rekla kaj v svojo obrambo. Čakala je na čudež in v najgloblji podzavesti še vedno zaupala v tega fanta, ki se ji je vendar zdel malo bolj drugačen od teh neznanih ljudi.

Se enkrat je pri vratih pozvonilo, kratko in plašno. Ne človeček na postelji, ki je še vedno ihtel kot užaljen otrok, ne ženska v naslonjaču nista pokazala, da sta slišala zvonec. Njima je pravzaprav pomenil le bližnji konec, ki je tako hitro prihajal.

Na ramenu je začutila neko roko in dvignila oči. Pogled se ji je srečal s fantovim in kot v sanjah je zaslišala njegove besede:

— Pojdiva. Vi jima boste odprli.

Ko je togo vstajala, je slišala, kako je rekel hromemu: — Ranko, pojdij z mano, — nato pa je dodal tistemu drugemu: — Vi pa se potrudite, da se ta bedak ne zaderja in ju tako opozori.

Ko je stopala k vratom, je čutila prijeten dotik fantove roke na svoji mišici. Čutila ni tako kot prej, ko ga je pričakala pri teh istih vratih, a vendar ji je prijal, jo hrabil, ker ni bil grob, kakršni bi bil gotovo stisk tega hromega moža, katerega oči so vrtele vanjo, da jo je spreletaval srh.

Obstali so pred vrati. Ne da bi se tega zavedala, je pogledala fanta, ko da ne ve, kaj naj stori.

Malo močnejše jo je stisnil za mišico in pokazal z glavo proti vratom.

— Kdo je? — je vprašala isto kot človečka. Edino glas je bil še bolj odsoten, še bolj nenaraven in vsa sreča, da so bila med njo in tistimi, ki so zvonili, vrata, ki so nekoliko stisnala vse tisto, kar bi se v tem glasu dalo čuti nenaravnega.

— Ratič in Petrovič, — se je glasil odgovor. — Gospod Zarkovič nama je povedal, da ste naju klicali.

Ženska je smela verigo. Ko je s prsti živčno iskala ključ, sta Ranko in Nenad izvlekla revolverje in stopila za vrata.

Vrata so se odprla in vstopila sta dva možka. Ko pa so se vrata pod pritiskom tistih, ki sta bila za njimi, malo hitreje zaprla, sta oba prišla ob stala kot vkopana. Eden je bil še starejši od človečka v sobi, osivelih las in oguljenih, osivelih in od tobaka porumenelih brkov, drugi pa je bil štiridesetleten mož, srednje rasti in postaven, z brazgotino prek desne strani obraza. Samo mož z brazgotino je šinil s pogledom proti vratom, a ta so bila že zaprta, njihova gospodinja pa je mirno natikala verigo in obračala ključ.

Drugo presenečenje ju je čakalo v sobi. Poleg zvezanega Zarkoviča je sedel človek, ki mu je pritiskal široko dlan na usta, tako da je bilo izpod nje videti samo izbuljene Zarkovičeve oči, ki so krožile.

Osvetli človek se je zdrzil in obstal med sobnimi vrati, a Rankov revolver, ki ga je začutil med rebri, ga je prisilil, da je stopil naprej.

— Se en moj znanec, — je vzkliznil Stojan, ko je odmaknil roko z Zarkovičevih ust in vzel dve vrvi. — Nekdanji žandarmerijski podnarednik Ratič, — je pokazal na osivlega. — Lepa družina, ni kaj reči! Ti, ptiček, si mi pa od nekje znan, — je udaril človeka z brazgotino z dlanjo od spodaj v brado, da je dvignil glavo. — Se bom že spomnil.

Ko je oba zvezal in ju naglal, da sta se vlegla na pod, je Nenad pokljical Ranka v sosednjo sobo.

— Kaj naj storimo s temi tremi? — je vprašal.

— Kar so zaslužili.

— Jih lahko odpeljete?

— Nič lažjega kot to. Za cesto je cerkveno dvorišče, za njim pa vrbovje ob reki. Bomo odpeljali tudi žensko?

— Ne. Njo potrebujem še tu. — Nenad je za hip umolknil.

— Se je kavarnar Kovačević ekrlil?

(NADALJEVANJE)

BIZJAKOVA MAMA

Jožefa Bizjak je res prava partizanska mati. Rodila je pet otrok — Ivana, Staneta, Dominika, Bernarda in Marijo — in prav vsi so bili v partizanih. Najstarejši sin Ivan, narodni heroj, je padel oktobra 1941 na Dobrovi pri Ljubljani.

On dan sem jo obiskal na njenem domu v Crnučah, kjer živi že štiri desetletja. Tistega dne je zima dihala presneto mrzlo sopo, v stanovanju Bizjakove mame in njenega moža Ivana pa je bilo toplo. To ni bil navaden dan: Bizjakova mama je stopila v svojo petinšedeseto zimo. V imenu uradništva in bralcev »TV 15« sem ji voščil ob lepem jubileju; nato je odprla svojo zajeto bisago spominov...

Doma je s Predmeje pri Ajdovščini. Pri dvajsetih se je poročila in se kmalu nato preselila z možem in štirime-sečnim sinkom Ivanom v Trst.

»Takrat so bili hudi časi. Možu je uspelo dobiti službo v tržaški rižarni. In že je izbruhnila prva svetovna vojna. Mož je odšel na fronto, jaz pa sem se vrnila domov na Predmejo — že z dvema sinkoma.«

V vojni je bil mož Ivan — sedaj osemdesetletnik — ranjen, do aprila 1920 je prebil v bolnici in se vrnil domov kot 30-odstotni invalid. Bizjakova mama je natočila kozarec in dejala z otožnim smehljajem:

»Kje smo vse bili! Leta 1920 smo se vsi skupaj preselili na Brezovico pri Ljubljani. Tam je Ivan dobil službo cestarja. Rodil se je še Bernard in leta 1922 Marija. Se istega leta smo se preselili na Crnuče.«

Revolucionarni duh je že zgodaj prevel tudi Bizjakovo družino. Sin Ivan se je pri ključil naprednemu delavskemu gibanju leta 1934. Deloval je v kulturnih društvih »Svoboda« in »Vzajemnost«. Stane je že pri petnajstih letih širil med mladino napredne ideje. Ivana so sprejeli v Partijo v »Automontaži«, ki je bila takrat močna postojanka naprednega gibanja.

»Leta 1938 so začeli vaški fantje hoditi k nam na sestanke,« se je razgovorila Bizjakova mama. »Zbirali so se v kuhinji ali v skladišču za hišo. Nisem jih hotela nadlegovati in sem se jim ponavadi umaknila. Prihajali so Ravbar, Pečar, Marinko, Stupar in drugi. Za njihova imena sva z možem zvedela šele kasneje. Jaz pa sem hodila k Sternu ali h Kumru, kjer smo imeli razna predavanja.«

Vaški ovaduh so naposled zvedeli, da se pri Bizjakovih nekaj kuha. Poleti 1938 so prišli potrkali na vrata orožniki in policija iz Ljubljane. Vse so premetali in — odšli z dolgimi nosovi. Od takrat so bili Bizjakovi stalno za petami.

»Se dobro se spominjam jesenskega dne 1939, ko sem šla v hrib po drva,« je dejala Bizjakova mama in se hudomušno nasmešnila; takoj sem vedel, da kani povedati nekaj zaslujenega.

»No, ko sem se vrnila s hriba, je pred našo hišo stal rdeč avtomobil. Obiskat smo vas

prišli, so zbadljivo povedali policisti. »Zelimo preiskati hišo. Jaz sem se jim uprla. Po običajnih »pozdravnih« besedah sem jih nahrnila: »Prav nič ne boste stikali, po našem stanovanju. Nam boste kaj podtaknili! Pripeljite dva občinska moža, pa boste lahko vstopili!«. Res so pripeljali dve priči in preiskali stanovanje, našli pa niso ničesar.«

Leta 1938 so Ivana in Staneta aretirali in ju odpeljali v Ivanjico; po enem mesecu pa sta se vrnila. Potem sta odšla s staro jugoslovansko vojsko, pa tudi takrat sta se kmalu vrnila.

»Ko sta šla Ivan in Stane v Ivanjico,« je posegel v pogovor mož Ivan, »sem bil premeščen na Trojane kot cestar. Tam smo, še preden so prišli Nemci, zbirali denar, hrano in drug material za partizane.«

Bizjakova mama se je avgusta 1941 umaknila na Je-

žico, kjer je ostala pet mesecev. Tam je sprejemala pošto za OF in Poročevalca in pošiljala naprej. Medtem pa je mož Ivan, ko so Nemci okupirali deželo, odšel v moravsko četo, kjer je bil do novembra 1941. Takrat se je četa premaknila na Dolomite in Ivan kot invalid ni mogel s fanti. Povedati moramo, da so bili od septembra do oktobra 1941 v moravski četi štirje Bizjaki: sin Ivan z ženo, oče Ivan in Marija.

»Tako sem se iz moravske čete vrnil na Ježico,« je dejal oče Ivan. »Tam pa je bilo praje vroče in odšel sem v Knežjo lipo pri Kočevju. Po enem mesecu je prišla za menj še žena z Bernardom in Marijo. Domači izdajalci so nas tudi tu kmalu zapohali. Dne 22. novembra 1942 so nas vse, razen Bernarda, ki je bil na terenu, aretirali. Zaprti smo bili v Starem trgu, v Kočevju in v Ljubljani. Marija je takoj po aretaciji prišla pred

sodišče in dobila 23 let zapora. Midva z ženo sva bila zaradi pomanjkanja dokazov oproščena. Takrat ko so nama sodili, je bil Bernard že v partizanih, Italijani pa tega niso vedeli. Drugače bi nama bilo odklenalo.«

Italija je takrat že bila na robu propada. Ko sta bila zakonca Bizjak prosta, se nista hotela vrniti domov na Crnuče, ker so ju domačini poznali. Ošla sta v Knežjo lipo, kjer sta ostala do konca vojne.

Ko sem Bizjakovo mamo povprašal po sinu Ivanu, je v prijetno razpoloženje njene rojstnega dne kanila grenka kaplja. »Dober fant je bil in pogumen. Ko je moravska četa doživela svoj krest s 700 Nemci, je ustrelil sovražnikovega komandanta. Nemci so se nato umaknili.«

Ivan počiva na ljubljanskem pokopališču. Mati Jožefa in oče Ivan ga večkrat obiščeta in takrat se jima zdi, da je družina spet skupaj.

»Sin Stane je prišel po naju v Knežjo lipo, Marija se je vrnila iz Ljubljane, kamor je bila šla po kapitulaciji Italije, po internaciji v Italiji, in se zaradi konspiracije ni smela umakniti iz mesta. Poleti 1945 se je iz Dalmacije vrnil Bernard,« je povedala Bizjakova mama. »Se istega leta pa so otroci spet odšli s Crnuč in v stanovanju sva ostala sama. Oktobra 1961 sva se vselila v novo stanovanje. Oba imava pokojnino. Najbolj sva srečna, kadar potrkajo na vrata najini fantje in Marija.«

Zakonca Bizjak kar prijetno preživljata jesen svojega življenja. Bolezen jima še ni pogosto v gosteh. »Oko mi nekaj nagaja in revmatizem se me loteva, pa če hujskega ne bo, bo vse prav,« je menila Bizjakova mama. Ko sem jo na vratih pobaral, kaj želi ob svojem jubileju mlajšemu rodu, je požugala: »Lepo jim je in razvadi se bodo. Mi smo dosti huje živeli in trdo delali. Iz vsega srca pa jim želim svet brez vojne, da bi bili bolj srečni kot mi, ki smo okusili dva svetovna požara.«

Parti-
zanski
obraziOkrogle
in oglate

Na pohodu je — nova humoreska. Praški satirni časopis »Roháč« je razpisal natečaj za humoresko, ki naj bo kratka in — nova. Eno izmed razpisanih nagrad je prejel avtor Pavel Citovski za tole »humoresko«: »On sedi s ženo v parku in vara svojo tajnico.«

Odlanja odgovornost. : : : Hamburški tednik »Die Zeit« je objavil pismo nekoga svojega bralca, ki se glasi: »Državljan je ponavadi soodgovoren za politiko vlade v svoji državi. Ker se nisem mogel doslej strinjati s skoraj nobenim ukrepom zvezne honske vlade, odklanjam s tem pismom odgovornost za vse posledice, ki jih utesne povzročiti politika te vlade. Robert Reiser, letnik 1930., kraj Reintgen, Ulica Rosenhoff 7.«

Hrepenenje po starih časih. Londonški »Daily Telegraph« je objavil naslednje pismo nekoga svojega bralca: »Branje časnikov v teh dnevih me vznemirja. Zato vas prosim, pošljite mi, kot naročniku, samo časnike iz starejših časov, najrajši tiste iz leta 1960. Bom vsaj nekako zadovoljen, ko bom bral, da smo že imeli podobne krize in težave, ki smo jih naposled vendarle vse srečno prebrodili.«

Salomonska rešitev. Ameriški kavboji so nedavno zahtevali, naj jim povišajo honorarje za sodelovanje v televizijskem programu. Po dolgotrajnem preučevanju so televizijske družbe na zahtevo kavbojev tako odgovorile: honorarje za kavboje so zmanjšale za 20 dolarjev, medtem ko so za isti znesek povečale honorarje za konje, ki sodelujejo v televizijskem programu. Tako so volkovi siti in koze cele... Konjem namreč ni treba plačevati davka od honorarjev...

»Oglušujoč ropot motorjev — to je melodija našega stoletja,« je potožil nemški glasbenik Karl Heinrich Wagerler.

»Demagogija je: spretnost, ki z velikimi besedami meša majhne glave,« je napisal zahodnonemški novinar Wilhelm Schlamm, ko je komentiral rezultate zadnjih zahodnonemških parlamentarnih volitev.

MILE
PAVLIN
EVGEN
SAJOVIC
URISNI
BATAION

100. »Boš zdaj ostal doma, Franček?« je zanimalo Jožka. »Ostani doma, da nam boš povedal še bolj nadrobno, kako je bilo pri partizanih. Veliko si nam povedal, toda to je vse premalo. Prišli bodo tudi drugi otroci,« je moledeval drugi. »Kaj vendar mislite?« jih je zavrnil Franček. »Vojska ni šala. Jutri zjutraj moram biti v Kamniku. Drugače me lahko pridejo iskat in me bodo kaznovali. V vojski je treba ubogati bolj kot doma ali v šoli. Morda se pridem domov za dan ali dva, preden odidem v Beograd v šolo...« Otroci so umolknil in ga začudeno, preplašeno pogledali.

101. »Da, kaj me gledate? V šolo pojdem, oficir bom postal. Tri leta se bom moral trdo učiti. Vem, da sem dosti zamudil in da je vse premalo znan, da bi bil dober oficir. Morda pojdem tudi k letalcem...« Zdaj je najmlajši zajokal. »Dolčas mi bo po tebi. Komaj prideš, pa že spet greš. Jaz sem mislil, da se bom igral s teboj...« Tudi Frančku so nehotne privrele solze v oči. Rekel je: »Zal mi je, toda gledati je treba naprej in misliti na domovino, ki potrebuje močno vojsko, saj jo ogrožajo sovražniki. Rad bi živel z vami vsemi, dolčas mi bo po vas, toda moja otroška leta so preč...«

102. Drugo jutro, ko se je komaj začelo nad zasavskimi hribi dani, je Franček vstal. Molče je pobožal bratce, ki so še trdno spali v svojih posteljah. Le mati se je zbudila in ga gledala z velikimi, močnimi očmi. Obrnil se je stran, da ne bi videla solze v njegovih očeh. Bilo ga je sram, da joka, čeprav je vojak, ki je videl že toliko hudega. Toda žaloval je za svojim otroštvom, ki je izginilo v nepovrat. Zdaj je tako rekoč odrasel človek, čeprav še nima šestnajst let. Edin izmed tistih sem, ki jim je vojna požrla mladost, je pomislil in stekel iz sobe, ne da bi se poslovil od matere...

KONEC

● V dolinah Save, Drave in Krke so našli 170 krajev, kjer so že v petem stoletju pred našim štetjem obrabovale preproste kovačnice in topilnice železa.

● Pulj — svojevrsen rekorder. V puljskem istrskem muzeju hranijo kamnito ploščo z napisom iz II. stoletja, v katerem se omenja ime Pulj, ime edinega starega mesta v Jugoslaviji, ki v osemnajstih stoletjih ni spremenilo svojega imena.

● V Jugoslaviji je približno 5 tisoč kraških podzemskih jam. Najdaljša in po dolžini četrta v Evropi je Postojnska jama. Dolžina njenih hodnikov znaša 16.200 metrov. Druga najdaljša jama je Vjetrenica v Hercegovini; ta ima 7503 m dolge preiskane hodnikov. Naše Križne jame so dolge 7.500 m. Sledijo: Skočjanske jame, Bogovača pečina pri Boru, Cerovača

Zanimivo

ka pečina na Hrvaškem, Ušačka in Ledena pečina v Sjenici, Duboka pečina, severozahodno od Majdanpeke, Zlotska pečina v vzhodni Srbiji, Vetrna Dupka pri Dimitrogradu itd.

● Skupna vrednost jugoslovanskega izvoza v 1964. letu je znašala 268 milijard dinarjev. Glavna kupca jugoslovanskih pridelkov in proizvodov sta bili Italija in SZ. Italija je kupila pri nas največ mesa, lesa in lesnega gradbenega materiala, SZ pa kable in žice. Največjo vrednost v strojih je dosegel izvoz v Italijo, v ladajah pa v Veliko Britanijo. Svinec so kupovali pri nas ZDA, cink, boksit, pirit in sadje Zahodna Nemčija, vino Vzhodna Nemčija, tobak pa Poljska.

● V Jugoslaviji je kar 85 krajev, ki se imenujejo Novo selo, in dvajset rek z nazivom: Bistrica.

● Eden izmed najbolj zanimivih pritokov Mlave je rečica Tisnica, ki izvira v Homoljskih planinah, teče skozi Homolje in se izliva v Mlavo tik pod njenim izvirom. Tisnica v svojem, osem kilometrov dolgem teku osemkrat ponikne, se skriva pod zemeljsko površino in se vedno znova pojavlja.

● Jezero smrti se imenuje jezero na Siciliji. Na obali tega jezera ne raste nobeno drevo, v samem jezeru pa vsako bitje kaj kmalu pogine. Na jezerskem dnu sta namreč dva močna izvira, iz katerih bruha zelo zgoščena žveplovodikova kislina, ki ugonobni sleherno življenje. To jezero je po sodbi izvedencev »najbolj mrtvo« jezero na našem planetu.

● Venezuela nagraja v Latinski Ameriki največ nafte — in sicer 177.600.000 ton na leto — in je

Pokažite »TV-15« tudi znancem, ki še niso naročeni nanj, in jim priporočite, da ga naroče. To lahko napravijo z navadno dopisnico, ki naj jo pošljejo na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10.

»TV 15« je najcenejši slovenski tehnik

hkrati največja izvoznica nafte na svetu. Venezuela sledijo v Latinski Ameriki po količini naftne: Mehika z 18.300.000, Argentina s 14.100.000, Kolumbija z 8.700.000, Brazilija s 4.500.000 in druge latinskoameriške dežele skupaj s 5.700.000 nafte letno.

● Najvzhodnejša točka ozemlja naše države je na Maleskih planinah v SR Makedoniji, vzhodno od mesta Berova na planinskem vrhu Cengino Kale (1744 m). Ta točka je na vzhodni zemljepisni dolžini 23 stopinj in 02 minuti. Najzahodnejša točka v naši državi je na področju Kobariške občine v Julijskih Alpah, na koti 1615 m, na vzhodni zemljepisni dolžini 13 stopinj in 23 minut. Najsevernejša zemljepisna točka v naši državi ima geografsko širino 46 stopinj in 53 minut in je v Prekmurju, 10 km vzhodno od jugoslovansko-avstrijsko-madžarske tromejne točke (nadmorska višina: 368 m). Najjužnejša točka ozemlja naše države sega do 40 stopinj in 51 minut severne geografske širine in je na otoku Velika Gradina v Prepsanskem jezeru na jugoslovansko-albansko-grški tromejni točki.

● Lani je bilo splavljenih v morje za 10.500.000 brt ladij. Norveška je bila — z 1.700.000 brt nove ladijske tonaže — prva.

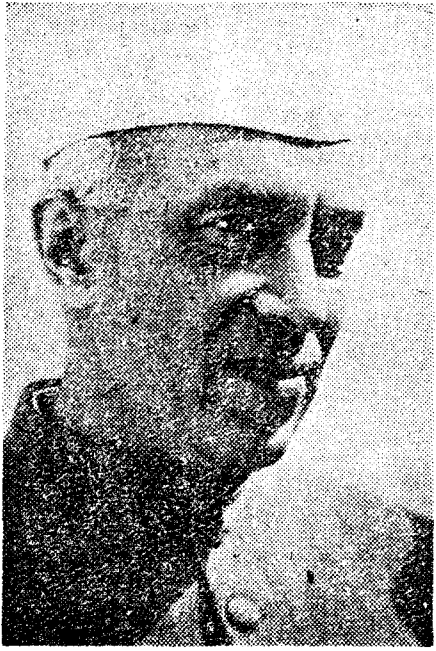
»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec« Ljubljana. Beethovnova 10 — Tisk in kileš: CZP Ljudska oravnica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev oziroma 15 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N. par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10. prilož. p. predal 598-XI. ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tiskarstvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Indijski voditelj (1869—1948) je že leta 1918 stopil na čelo indijskega ljudskega gibanja in uvedel v borbo za osvoboditev Indije izpod britanskega jarma nove metode — odklanjal je oboroženo borbo in se ogreval za pasivni odpor proti Veliki Britaniji in njeni administraciji. Leta 1924 je bil izbran za predsednika indijskega nacionalnega sveta. Nekaj let se zaradi sporov v kongresu politično ni udeleževal, leta 1940 pa so ga zopet poklicali na čelo kongresa. — Ime tega državnika?

Indijski voditelj na sliki je postal podpredsednik indijske vlade leta 1946, naslednjega leta ministrski predsednik in zunanji minister Indije kot britanskega dominiona, od leta 1950 pa republike Indije. Dosledno se je boril za načela miroljubne koeksistence in proti politiki blokov. Bil je eden izmed pobudnikov azijsko-afriške konference leta 1955. Z Jugoslavijo ga je družilo mnogo skupnega, predvsem želja po miru na svetu. Umrl je pred dvema letoma. — Njegovo ime?

Rodil se je oktobra 1904 in se že v zgodnji mladosti udeležil boja za indijsko neodvisnost. Svoje življenje je posvetil izobraževanju in se priključil skupini največjih indijskih intelektualcev in rodoljubov. Ko je spoznal Nehruja, je aktivno deloval v novi kongresni stranki. Nato je opravljal več ministrskih dolžnosti in rešil tudi mnoga indijska notranja nasprotja. Velik delež je prispeval k utrjevanju neblokovske politike in miroljubnega sožitja. — Njegovo ime?

Pred nekaj dnevi je postal začasni indijski premier. Že leta 1921 je postal član pasivnega upora proti Veliki Britaniji. Britanske oblasti so ga večkrat zaprle. Od leta 1938 do 1950 je opravljal visoke funkcije v vladi države Bombay. Leta 1950 je postal podpredsednik indijskega nacionalnega odbora za planiranje in tesni sodelavec Nehruja. Pred tremi leti je prevzel dolžnost ministra za notranje zadeve in ga obdržal vse do pred dnevi, ko je začasno zamenjal velikega Šastrija — Njegovo ime?

Spominjam se nekaterih uspešnih akcij, ki jih je imela naša brigada novembra 1943 na cesti med Metliko in Novim mestom. Ko sem bil z našo četo v zasedi blizu mosta pri Trnovcu, je nenadoma pripeljal proti nam štirisedezni osebni avto. Razen šoferja so sedeli v njem še trije Nemci, oboroženi z brzostrelkami. Bil sem zraven mitraljezca Mavrina iz Dragomlje

njeja besno streljali. Ranili so neko žensko iz Trnovca, ki je slučajno tam blizu delala na njivi. Menda je dobila strel v nogo.

Dobro se še spominjam, kako sva tekla z nekim vodnikom, ki je bil doma iz Šentjerneja, menda je bil to Lado Kraševac. Videla sva Nemca, kako gleda izza avtomobila. Vodnik pa je pokleknil, pomeril s puško in iz

smo se smejali, borci pa so se začeli norčevati, češ kakšna banka neki, kaj mu pride v glavo. Nekdo ga je vprašal, če mu je stric iz Amerike poslal dolarje ali kaj. Toda ko smo torbo odprli, smo ziniti od začudenja. Notri so bili debeli zavitki bankovcev, blizu deset milijonov kun, denarja, ki ga je dal tiskati Ante Pavelić. Posvetovali smo se, kaj naj naredimo s tolikšno

Končno smo tudi drugim, tistim, ki so bili drugje, dali nekaj denarja.

Ko smo se vrnili v Bušinj vas, so naši borci vsepovsod, po hišah, podih in tudi zunaj vneto kvartali. Odkod so nenadoma dobili toliko igralnih kart, bo ostalo uganka. Sicer je bilo kvartanje pri partizanih strogo prepovedano, toda zdaj, ko je bila naša četa desetkratni milijonar, denar pa brez vrednosti, smo se samo smejali. Naj imajo ljudje veselje in naj kar kvartajo za velike vsote, saj za drugo ta denar ni. Počasi pa je za ta naš plen zvedel štab brigade in smo morali denar poslati tja. Na Hrvaškem bi se namreč vseeno dalo zanj kaj kupiti. Vsega denarja seveda borci niso vrnili, nekateri so manjše vsote tudi poskrili. Pozneje, ko smo odšli na Hrvaško, jim je res prišel prav.

Spominjam se tudi napada na avtobus. Ponovno smo bili ob cesti v zasedi. Slišali smo že streljanje dveh čet, ki sta ga napadli, vendar brez uspeha, zato smo užgali tudi mi. Zdi se mi, da je spet streljal Mavrin. Poslali smo ga za vogal neke hiše ob cesti, da bi bilo streljanje bolj točno zaradi neposredne bližine.

Mavrin je spustil rafal mimo šoferja naravnost v avtobus, toda šoferja ni zadel. Avtobus se je ustavil, čeprav ni bil nihče ranjen. Ko smo se mu približali, so začeli iz njega izstopati nekakšni civilisti. Bili so

zelo začudeni, zakaj streljamo po njih. Posebno eden se je razburjal. Potegnil je pištolo in nam grozil, češ da bomo že videli, kaj se pravi streljati nanje. V eni sapi je povedal, da so prišli v Metliko »oblast ustanovitelj«. Tedaj pa se je približal skupini komandir Samo, uprl v oblastneža brzostrelko in mu rekel:

»Ti bomo že pokazali oblast. Ali ne vidiš, kdo smo?«

Sele zdaj se je mož ozrl po naših pokrivalih in opazil zvezde. Tako je ugotovil, da ni bila pomota, ko so streljali nanje, da nismo domobranci, ampak partizani. Oni so bili sveto prepričani, da je res, kar je trdila njihova propaganda, da v Beli krajini ni nobenega partizana več.

Vse uradnike, ki so prišli iz Ljubljane »oblast ustanovitelj«, smo napodili nazaj v avtobus in jih odpeljali v brigadni štab, ki je bil takrat v žumberški vasi Radatoviči. Vozil je naš četni komisar Ivo, ki je bil v Ljubljani poklicni šofer in je tam vozil taisti avtobus. Takoj ga je spoznal, ko ga je zagledal. Ko je avtobus vozil proti Bušinj vasi, je pred njim bežalo mlado in staro iz vasi v hosto. Tudi naša zaseda je začela streljati, toda kmalu smo se sporažumeli. Ujetnike in avtobus smo oddali štabu in se vrnili.

Po pripovedovanju Stane Klemenčiča zapisal Rudi Pušenjak-Uragan

Dvojno presenečenje

vasi. Ocenila sva razdaljo do cilja na kakih dvesto metrov. Mavrin je imel nemškega »šarca«. Rekel sem mu, naj poskusi, če bo kaj zadel. Že s prvim ra-

zadalje kakih sto metrov zadel Nemca točno v glavo.

Ko smo prišli do avtomobila, smo planili nanj. Eni so se ruvali za orožje, drugi za obleko, tretji za opremo. Nato smo vozilo hitro odstranili s ceste in ga skrili. Čestitke smo pomeli, krvave sledove pa posuli s prahom. Nato smo se spet skrili za cesto, pripravljeni za sprejem novih sovražnikov. Zapletli pa smo dve brzostrelki in tri pištole, kar je takrat za nas dosti pomenilo. Mrtve Nemce so vaščani odnesli v gozd in jih tamkaj pokopali.

Ko sem se vrnil nazaj k zasedi, sem opazil nekoga, kako hodi sem in tja z nekakšno platneno torbo. Vprašal sem ga, kaj naj to pomeni, pa mi je odgovoril, da je načelnik banke. Vsi

vsoto denarja, ker smo vedeli, da je skoraj brez vrednosti. Nazadnje smo se odločili, da ga nekaj razdelimo med borce, saj bo morda komu kdaj še prav prišel. Borci smo postrojili in dali vsakemu po dvajset ali trideset tisoč kun.

Med delitvijo je bilo nekaj zanimivih prizorov, pa tudi smešnih. Posebno s tistimi, ki se napada na avto niso udeležili. Med njimi je bil tudi Vankov Marko, ki je že v Bušinj vasi zvedel, da delimo nekakšne denarce. Ves zadih in poten je pridiral k nam, da ne bi zamudil. Tedaj je stopil k njemu njegov sovaščan Peter Badovinec in mu dal bankovec za sto kun ter rekel, da je tudi zanj nekaj denarja prihranil. Toda sto kun je bilo toliko kot nič.

falom je zadel avto, ki je takoj obstal. Nato smo jurišali čez njive do ceste in med potjo ves čas streljali. Tudi Nemci so poskakali iz avtomobila in izza

Nova knjiga o drugi svetovni vojni

V zajetni knjigi, ki nosi naslov »Velika domovinska vojna Sovjetske zveze« je vojaška založba sovjetske vojske leta 1965 izdala strnjen in poljuden prikaz ne samo sovjetske udeležbe v II. svetovni vojni, ampak vse vojne. Seveda je pri tem kot najpomembnejše predvsem sovjetsko stališče o dogodkih in je glavna teza opisa predvsem na opisu Rdeče, kasneje Sovjetske armade.

Našega bralca bo najbolj zanimalo nekaj dejstev, ki so pri nas malo znana. Pri tem so zlasti zanimive ocene in ugotovitve, ki se nanašajo na začetek vojne, to se pravi na nacistični napad in prve mesece vojne z neizbežnimi porazi in umikom v notranjost države.

Tako lahko zvemo, da je generalni štab Rdeče armade izdal ukaz o bojni pripravljenosti šele ob pol enih dne 22. junija 1941, to se pravi komaj tri in pol ure pred nacističnim napadom, potem ko je ta štab dobil zanesljive podatke o pripravah za napad. Nadalje je bilo v ukazih rečeno, da je v dne 22. do 23. junija možen napad nemške vojske, ki se bo začel po vsej verjetnosti z incidenti in provokacijami. Zatorej naj enote Rdeče armade pazijo, da takimi provokacijam ne nasedajo, ker bi to pomenilo za državo hudo poslabšanje položaja. Seveda zaradi tako kratkega

roka poveljstva niso uspela spraviti na nogo svojih enot. Samo letalstvo Rdeče armade je izgubilo prvi dan vojne 900 letal, ne da bi se sploh dvignila v zrak. Mnoge enote so bile daleč proč od štabov in sredstev zveze, v gozdovih in močvirjih. V poletnih mesecih namreč Rdeča armada tabori, v vojašnicah pa ostanejo samo zaledne enote. Ob meji so bile samo manjše enote, glavnina pa je bila daleč v notranjosti. V pištlih treh urah in pol pa pogosto niti z najsoodnejšimi sredstvi za zvezo leta 1941 ni bilo mogoče obvestiti vseh enot o grozeči nevarnosti. Povrh tega tudi ukaz o uvedbi pripravnega stanja ni bil zadosti stvaren in je dopuščal možnost, da iz vsega skupaj morda le ne bo nič.

Najposebeje nekaj let nazaj, ko so drug za drugim izginali vodilni oficirji in politični delavci Rdeče armade zaradi Stalinovih čistk. Po podatkih iz te knjige so čistke prizadele petino vseh oficirjev, toda v tej navidezno skromni številki so zajeti predvsem ljudje na najvišjih poveljniških in političnih dolžnostih. Tako so bili likvidirani od petih maršalov kar trije, vsi poveljniki vojaških okrožij, vsi komandanti korpusov, skoraj vsi komandanti divizij in mnogi komandanti brigad, okoli polovica vseh komandantov polkov, ena tretjina komisarjev

polkov in mnogo drugih. V začetku leta 1940 je komaj eno leto opravljal svoje funkcije 70 odstotkov komandantov divizij, približno enak odstotek komandantov polkov in 60 odstotkov komisarijev polkov, oziroma načelnikov polkovnih političnih oddelkov. Namesto starih, izkušnih in dolga leta šolanih ljudi so namreč morali postavljati nove. Tem ni manjkalo zvestobe, kot so pokazali kasneje, med vojno, pač pa znanja in izkušenj. Skoraj vsi likvidirani in na zaporne kazni obsojeni so bili udeleženci prve svetovne in državljanske vojne, mnogi pa so bili tudi v Španiji in v sovjetsko-japonskem spopadu pri jezeru Hasan in Halhingu. Razen tega so čistke in pogoste aretacije, zvezane z obtožbami, da je ta ali oni znani vojaški voditelj sovražni volun in zarotnik, močno vplivale na moralno hižjih oficirjev in vojakov, ki so zaradi tega v vsakem ukrepu, ki jim ni bil všeč, slutili sovražnikovo roko. Prve mesece vojne se je od vseh oficirjev, ki so bili podvrženi represalijam, vrnila samo ena četrtnina in spet sprejela svoje ali nižje položaje. Pogosto so bili podrejeni svojim nekdanjim podrejenim in manj sposobnim oficirjem. Vse to je močno vplivalo na umik in poraze Rdeče armade prve mesece vojne. ...

Naši ljudje. ki so leta 1941

pazljivo spremljali razvoj dogodkov v Evropi, se bodo najbrž še spominjali govoric, ki so se širile ves junij, kako bo Nemčija napadla SZ. Ogromni premiki nacističnih armad proti sovjetski meji kljub še tako skrbnemu maskiranju niso mogli ostati nezapaženi. Tudi samr vojski in oficirji niso preveč skrivali, kam gredo in zakaj. Sovjetska obveščevalna služba, ki je bila močno razporejena, podobno pa za zahodne obveščevalne službe in celo diplomate so več ali manj jasno videli, kaj se dogaja. Nazadnje je celo Churchill javno opozoril vlado SZ na nacistične priprave za vojno. Poslušajmo, kaj o tej kratkovidni politiki Stalina in njegovih ministrov govori ta knjiga:

Stalin je precejeval pomen nemško-sovjetskega zavezništva in je do zadnjega upal, kako bo z diplomatskimi kompromisi odložil vojno. Pri tem mu je stal ob strani Malenkov, takrat sekretar CK. Osemnajst dni pred napadom je na seji glavne vojaškega sveta ostro kritiziral načrt za partijsko-politično delo v vojski. Ocenil ga je kot primitiven dokument, ki bi rad dosegel tako obliko dela, po kateri bi politično delali, ko da se bodo že naslednje dni vojskovali. Poročila obveščevalcev so smatrali za angloameriške provokacije. Dne 14. junija 1941 je izšlo celo uradno poročilo se

vjetske agencije TASS, kjer vlada zanika govorice o nacističnih načrtih za napad.

Kakšen je bil praktični videz take politike, pa nam pove podatek o sovjetskem majorju, političnem delavcu v garniziji v Brest-Litovsku, ki je govoril o bližnji vojni in o nevarnosti fašističnega napada. Dne 25. junija 1941 bi se zaradi svojih izjav moral zagovarjati pred višjo partijsko komisijo. Toda do tega ni prišlo. Tega dne je namreč obkoljena garnizija skupaj z majorjem in člani partijske komisije, ki naj bi raziskala njegovo »krivdo«, že odbijala napade nacističnih vojakov v obkoljeni trdnjavi, katere obramba je eno izmed največjih človeških junastev v vojnah.

Zanimivi so tudi nekateri podatki iz leta 1942. Po teh naj bi bil cilj nacističnega prodiranja na Kavkaz združitev s turško armado, ki je s 26 divizijami že pripravljena čakala za napad na SZ. Poleg tega so gojili nacisti upanje, da bo izbruhnila med prebivalci Kavkaza splošna vstaja, ko se bodo pojavili nemški tanki...

Odgovori na »Znanje in spomin«

1. M. K. Mahatma Gandhi
2. Džavaharlal Nehru
3. Lal Bahadur Šastri
4. Gulzari Lal Nanda